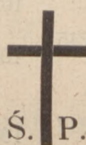

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr 8—9 Wilno, 1 Września 1937 r. Rok XIV

Ś. P.

JÓZEF UJEJSKI

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Doktór filozofii, Profesor Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego

zmarł w Warszawie dnia 8 lipca 1937 r.

TREŚĆ

89

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 13 lipca 1937 r (Nr II S.6211/37).

w sprawie otwarcia państwowego pedagogium w Wilnie.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 27 lipca 1937 r. Nr 8 poz. 275).

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 304) zarządzam co następuje:

§ 1. Z początkiem roku szkolnego 1937/38 tworzy się państwowe pedagogium w Wilnie.

§ 2. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1937 r.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

90

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

z dnia 8 lipca 1937 r.

o przystosowaniu ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych do wprowadzenia w życie nowego ustroju szkolnictwa.

(Przedruk z Dz. U. R. P. z dnia 22 lipca 1937 r. Nr 55, poz. 433).

Na podstawie art. 59 i 60 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) *) zarządzam co następuje:

§ 1. Publiczne szkoły powszechne są zakładane i utrzymywane jako szkoły stopnia I (pierwszego), II (drugiego) i III (trzeciego).

§ 2. Zaliczenia istniejących w dniu wejścia w życie rozporządzenia niniejszego publicznych szkół powszechnych jedno, dwu, trzy, cztero, pięcio, sześcio i siedmioklasowych do jednego z trzech stopni, wymienionych w § 1, dokonają władze szkolne I instancji na zasadach, ustalonych oddzielnym zarządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. *) Równocześnie traci moc obowiązującą — zgodnie z art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) — art. 6 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 143).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

*) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1932, Nr 4. poz. 39.

*) tj. z dniem 22 lipca 1937 r.

91

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 22 lipca 1937 r. (Nr II P-5745/37)

o przemianowaniu publicznych szkół powszechnych

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 27 lipca 1937 r. Nr 8 poz. 231)

Na podstawie § 2 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 lipca 1937 r. o przystosowaniu ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych do wprowadzenia w życie nowego ustroju szkolnictwa (Dz U. R. P. Nr 55, poz. 433) zarządzam co następuje:

§ 1. Dotychczasowe nazwy publicznych szkół powszechnych: jedno, dwu, trzy, cztero, pięcio, sześcio i siedmioklasowa publiczna szkoła powszechna — zastępuje się z dniem

15 listopada 1937 r. nazwami: publiczna szkoła powszechna stopnia I (pierwszego), II (drugiego i III (trzeciego).

W związku z tym należy od dnia 15 listopada 1937 r. używać terminów „klasa" i „oddział" wyłącznie w znaczeniu ustalonym w § 7 statutu publicznych szkół powszechnych siedmioletnich (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1933 Nr 14, poz. 194).

§ 2. Przemianowanie szkół dokonuje się w myśl zasad następujących:

a) Publiczne szkoły powszechne, posiadające jednego lub dwóch nauczycieli i cztery klasy z programem klas szkoły pierwszego stopnia, z których klas I i II są jednoroczne, III-dwuletnie i IV-trzyletnie, choćby klasa III miała tylko jeden a klasa IV tylko jeden lub dwa roczniki—zostają przemianowane na szkoły stopnia I (pierwszego).

Szkoły posiadające trzech lub czterech nauczycieli i pięć klas jednorocznych oraz szóstą klasę dwuletnią z programem klas szkoły stopnia drugiego, choćby klasa szósta miała tylko jeden rocznik, zostają przemianowane na szkoły stopnia II (drugiego).

Szkoły, posiadające co najmniej pięciu nauczycieli i siedem klas jednorocznych, zostają przemianowane na szkoły stopnia III (trzeciego);

b) Przy ustalaniu stopnia szkół, w których brak jest czasowo lub na stałe jednej lub więcej klas, czy też jednego lub dwu roczników w klasie dwuletniej lub trzyletniej, należy kierować się zakresem realizowanego przez istniejące klasy programu i stosowanym planem godzin.

Szkoły, które nie posiadają jednej lub więcej klas wyższych, mogą być—przy odpowiedniej organizacji klas niższych—przemianowane na szkoły stopnia II lub III.

c) Przy przemianowaniu szkół nowozorganizowanych, tzw. „rozwojowych" należy ustalać ich stopień według zamierzeń na najbliższą przyszłość, opartych zasadniczo na liczbie dzieci i przewidywanej liczbie nauczycieli. Organizację szkół nowozorganizowanych stopnia I podaje okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr 56 z dnia 5 czerwca 1937 r. II P-2504/37 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 7, poz. 209).

d) Szkoły, które zmieniły w r. 1937/38 organizację i zakres programu nauczania wskutek powiększenia liczby nauczycieli z dwu do trzech, względnie z czterech do pięciu, zostają przemianowane na szkoły stopnia II, względnie III, niezależnie od organizacji przejściowej, przewidzianej w okólniku Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr 56, z dnia 5 czerwca 1937 r. II P-2504/37 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 7, poz. 209).

e) Tzw. „klasy filialne" lub „eksponowane" nie podlegają przemianowaniu, gdyż nie stanowią samodzielnej szkoły, lecz są tylko oddziałami równoległymi klas szkoły macierzystej, która podlega przemianowaniu.

f) Przytoczone wyżej wskazówki nie wyczerpują wszystkich przypadków, jakie mogą być w rzeczywistości. W nieobjętych przez powyższe wskazówki przypadkach należy przede wszystkim ustalić **zadania programowe** danej szkoły, a w razie niepewności przemianować szkoły raczej na stopień niższy aniżeli wyższy.

W razie wątpliwości należy zwrócić się do Kuratorium lub Ministerstwa o wskazówki, trzeba jednak uczynić to jak najwcześniej, aby nie przekroczyć wyznaczonego terminu przemianowania szkół.

§ 3. Orzeczenia o przemianowaniu publicznych szkół powszechnych wydadzą Inspektorzy Szkolni według załączonego wzoru w terminie do 15 listopada 1937 r. w oparciu o sprawozdania z organizacji publicznych szkół powszechnych według stanu z dnia 1 października 1937 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1935 Nr 8, poz. 156).

Z przemianowaniem szkół nie należy łączyć zmiany organizacji szkoły, punktu szkolnego, obwodu (rejonu) szkolnego lub zmiany języka nauczania.

Orzeczenie o przemianowaniu szkoły należy przesłać gminie i samorządowi szkolnemu w gminie oraz kierownictwu szkoły.

Sprawa przemianowania kierowników i nauczycieli publicznych szkół powszechnych będzie załatwiona oddzielnie.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) *W. Świętosławski.*

Załącznik do zarządzenia Min. W. R. i O. P. z dnia 22 lipca 1937 r. (Nr II P-5745/37).

INSPEKTOR SZKOLNY

w. . . . .
dnia. . . . 1937 r.
Nr . . . .

Na podstawie § 2 rozporządzenia z dnia 8 lipca 1937 r. o przystosowaniu ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych do wprowadzenia w życie nowego ustroju szkolnictwa oraz § 3 zarządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 22 lipca 1937 r. Nr II P-5745/37 o przemianowaniu publicznych szkół powszechnych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8, poz. 231) przemianowuję . . . klasową publiczną szkołę powszechną Nr. . . . im. . . . . w . . . . z dniem 15 listopada 1937 r. na publiczną szkołę powszechną stopnia . . (. .).

Inspektor Szkolny:

92

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 24 maja 1937 (Nr III-3132/37)

o organizacji szkolnictwa dokształcającego zawodowego.

Na podstawie artykułów: 2 ust. 2, 15 ust. 2 i 3, 26, 54 i 59 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) i w związku z § 222 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 roku o organizacji szkolnictwa zawodowego (Dz. Urz. Min. W. R. i O P. Nr 15 poz. 202) zarządzam, co następuje:

§ 1. Zadaniem szkół dokształcających zawodowych jest:

a) wychowywanie religijno-moralne i społeczno-obywatelskie młodzieży,

b) udzielanie wiadomości z dziedziny życia gospodarczego i potrzeb zawodu, pogłębianie wykształcenia praktycznego, otrzymywanego przez młodzież w warsztacie pracy, oraz rozszerzania jej wykształcenia ogólnego.

§ 2. Szkoły dokształcające zawodowe są przeznaczone dla męskiej i żeńskiej młodzieży pracującej, która wypełniła obowiązek szkolny i podlega obowiązkowi dokształcania zawodowego.

§ 3. Szkoły dokształcające zawodowe są zasadniczo trzyklasowe; w zależności od potrzeb zawodu—za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego lub wyznaczonej przez niego państwowej władzy szkolnej mogą być organizowane szkoły czteroklasowe.

§ 4. Szkoły dokształcające zawodowe pod względem programowym dzielą się na:

a) ogólnozawodowe, w których odbywa się nauczanie wspólne dla młodzieży, pracującej w różnych zawodach.

b) specjalne, w których odbywa się nauczanie osobne dla młodzieży, pracującej w jednym zawodzie lub kilku zawodach pokrewnych.

§ 5. Szkoły dokształcające zawodowe mogą być męskie, żeńskie i koedukacyjne.

Szkoły dokształcające koedukacyjne mogą być organizowane tylko w tych przypadkach, gdy liczba kandydatów lub kandydatek nie daje podstawy do zorganizowania osobnej szkoły męskiej lub żeńskiej oraz gdy zostaną zapewnione specjalne warunki wychowawcze, wypływające z koedukacyjnego charakteru szkoły.

§ 6. Szkoła dokształcająca zawodowa może być organizowana przy zgłoszeniu się co najmniej 30 kandydatów; w wyjątkowych przypadkach, przy mniejszej liczbie kandydatów, szkoła dokształcająca zawodowa może być zorganizowana tylko za zgodą państwowych władz szkolnych.

§ 7. W szkołach dokształcających ogólnozawodowych mogą być tworzone klasy specjalne, w których nauczanie odbywa się osobno dla młodzieży pracującej w jednym zawodzie lub w zawodach pokrewnych.

Klasy te oddziały specjalne mogą pow-

stawać, o ile się zgłosi odpowiednia liczba kandydatów.

§ 8. Jeżeli w szkole dokształcającej ogólnozawodowej znajduje się pewna liczba uczniów (uczennic), pracujących w jednym zawodzie lub zawodach pokrewnych, nie wystarczająca do stworzenia osobnej klasy, może być z niej utworzona grupa, dla której nauczanie przedmiotów zawodowych będzie się odbywało oddzielnie.

§ 9. Szkoły dokształcające zawodowe mogą posiadać różne wydziały specjalne, obok tego również wydział ogólnozawodowy.

§ 10. Gdy liczba uczniów (uczennic), pracujących w jednym zawodzie lub zawodach pokrewnych, rozmieszczona w dwu lub kilku szkołach dokształcających ogólnozawodowych, daje możność zorganizowania specjalnego nauczania, należy uczniów tych (uczennice te) zgrupować w jednej ze szkół. Decyzja przy której ze szkół dokształcających ma być zorganizowane specjalne nauczanie, należy do państwowej władzy szkolnej.

§ 11. Nauczanie w szkołach dokształcających zawodowych odbywa się według programów, ustalonych lub zatwierdzonych przez państwowe władze szkolne.

§ 12. Programy szkół dokształcających ogólnozawodowych są oparte na pierwszym szczeblu programowym szkoły powszechnej; programy szkół dokształcających zawodowych specjalnych są oparte bądź na pierwszym, bądź na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej.

§ 13. Liczba godzin nauczania tygodniowo w szkołach dokształcających zawodowych wynosi w zasadzie od 8-miu do 12-tu. Plan oraz liczbę godzin nauczania w tygodniu ustalają dla poszczególnych rodzajów szkół programy.

§ 14. Przyjmowanie młodzieży do szkół dokształcających zawodowych odbywa się w zasadzie na początku roku szkolnego. Młodzież, która zaczęła pracować po tym terminie, może być przyjmowana do szkoły również w ciągu roku szkolnego.

§ 15. Warunkiem przyjęcia do klasy pierwszej szkoły dokształcającej ogólnozawodowej oraz specjalnej, opierającej swój program na pierwszym szczeblu programowym szkoły powszechnej, jest posiadanie świadectwa ukończenia szkoły powszechnej pierwszego stopnia lub świadectwa uznanego przez państwowe władze szkolne za równoważne.

Kandydat (kandydatka), posiadający świadectwo ukończenia szkoły powszechnej drugiego stopnia lub świadectwo ukończenia klasy szóstej (z wynikiem dodatnim) szkoły powszechnej trzeciego stopnia lub świadectwo, uznane przez państwowe władze szkolne za równoważne, może być przyjęty—po złożeniu egzaminu sprawdzającego do klasy drugiej, o ile brak jest w danej miejscowości szkoły dokształcającej zawodowej specjalnej, opierającej swój program na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej.

Kandydaci, posiadający odpowiednie wykształcenie, uznane przez państwowe władze szkolne za wystarczające, mogą być przyjmowani do klasy trzeciej.

§ 16. Warunkiem przyjęcia do klasy pierwszej szkoły dokształcającej zawodowej specjalnej, opierającej swój program na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej, jest posiadanie świadectwa ukończenia szkoły powszechnej drugiego stopnia lub świadectwa ukończenia z wynikiem dodatnim klasy szóstej szkoły powszechnej trzeciego stopnia lub świadectwa uznanego przez państwowe władze szkolne za równoważne.

§ 17. Dla kandydatów do klasy pierwszej, nie posiadających przygotowania wskazanego w §§ 15 i 16, może być zorganizowana klasa wstępna za zgodą państwowych władz szkolnych.

§ 18. Absolwenci szkół przysposobienia zawodowego pierwszego stopnia oraz kandydaci, posiadający wykształcenie, uznane przez państwowe władze szkolne za wystarczające — po złożeniu egzaminu sprawdzającego — mogą być przyjmowani do klasy drugiej lub trzeciej szkół dokształcających zawodowych.

§ 19. Młodzież, która do szkoły dokształcającej zawodowej nie uczęszczała lub jej nie ukończyła z przyczyn, uznanych przez państwowe władze szkolne za uzasadnione, może być dopuszczona do egzaminu dla eksternów. Zakres wymagań egzaminu dla eksternów i ich organizację ustalają osobne przepisy.

Świadectwo złożenia egzaminu przez eksterna z wynikiem dodatnim jest pod względem uprawnień równoważne za świadectwem ukończenia publicznej szkoły dokształcającej zawodowej.

§ 20 Rozporządzenie niniejsze nie dotyczy szkół dokształcających zawodowych dla młodzieży fizycznie upośledzonej (głuchoniemych, ociemniałych) lub moralnie zaniedbanej. Organizację tych szkół określają osobne zarządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Rozporządzenie to nie dotyczy dokształcających szkół rolniczych.

§ 21. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w dniem 1 września 1937 r.

Równocześnie tracą moc wszelkie przepisy, wydane w sprawach unormowanych niniejszym rozporządzeniem.

M i n i s t e r

(—) *W. Świętosławski.*

93

OKÓLNIK Nr 50

z dnia 21 maja 1937 r. (II P — 4069/37)

w sprawie wykazu pomocy i przyborów szkolnych w szkole I stopnia.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 10 czerwca 1937 Nr 6 poz. 177)

W związku z wprowadzeniem nowych programów nauczania do publicznych szkół powszechnych I stopnia podaję do wiadomości dołączony wykaz koniecznych i pożądanych dla tych szkół pomocy i przyborów szkolnych.

Po zaznajomieniu się z wykazem powinny poszczególne szkoły rozpocząć żywą akcję w kierunku celowego zaopatrzenia się najpierw w konieczne, a potem w pożądane pomoce i przybory szkolne, biorąc pod uwagę przede wszystkim te przedmioty, które mogą być wykonane w szkole.

Ponieważ zaopatrywanie szkół w wymienione pomoce i przybory szkolne będzie dokonywane najczęściej stopniowo, pożądane jest ustalenie przez każdą szkołę kolejności zaopatrywania przy uwzględnieniu dotychczasowego stanu posiadania oraz aktualnych potrzeb nauczania i wychowania. Dla ułatwienia tej pracy zaznaczono w wykazie kursywą, w które pomoce i przybory szkolne spośród koniecznych należy w pierwszym rzędzie ze względu na potrzeby programowe zaopatrzyć szkołę.

Do czasu ogłoszenia wykazu pomocy i przyborów szkolnych dla szkół II i III stopnia wykaz niniejszy będzie stanowił dla tych szkół—obok ich programów — podstawę orientacyjną w zakresie zaopatrzenia w tej dziedzinie.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W Świętosławski.*

Załącznik do okólnika Nr 50 z dnia 21.V. 1937 r. (II P—4069/37).

Wykaz pomocy i przyborów szkolnych w szkole I-go stopnia.

A. Każda szkoła I-go stopnia powinna posiadać chorągiew państwową, jeden zegar ścienny oraz dla każdej izby szkolnej: krzyż lub obraz święty, godło Państwa, portrety Prezydenta Rzeczypospolitej, Pierwszego Marszałka Polski i Marszałka Śmigłego-Rydza, jako też czarną tablicę o wymiarach co najmniej 1,50×1 m.

Każda szkoła powinna dążyć do posiadania odbiornika radiowego z głośnikiem.

B. Pomoce i przybory szkolne:

1) K o n i e c z n e:

Kilka obrazów biblijnych.

*) *Obrazki i historyjki obrazkowe do nauki języka polskiego.*

* *Tablice ortograficzne.*

Kilka obrazów z dziejów Polski.

Portret Mickiewicza.

Obrazy zabytków historycznych: kościół Mariacki w Krakowie, Wawel, Zamek Królewski w Warszawie, Belweder (tablice).

---

*) oznacza przedmiot, który można wykonać w szkole lub łatwo zdobyć bez specjalnych kosztów.

* *Zbiory pocztówek, ilustracyj z gazet, czasopism, albumy z uwzględnieniem ilustracyj do czytanych utworów literackich, tematów historycznych, krajoznawczych, geograficznych, przyrodniczych, technicznych itd. ze szczególnym podkreśleniem tematów, związanych z obroną Państwa.*
* *Busola i magnes.*
* *Plan miejscowości szkolnej.*
Mapa województwa.
Mapa fizyczna Polski z podziałem na województwa.
Mapa fizyczna Europy z zaznaczeniem granic państw.
Mapa świata lub planiglobu.
Globus.
* *Urządzenie do hodowli bez światła* np. pudło tekturowe i tp.
* Pudło do hodowli gąsienic.
Słój o pojemności 5 L (akwarium).
* Skrzynki do hodowli roślin na oknach zewnętrznych.
Doniczki na kwiaty różnych wymiarów.
2—3 słoi 1—2 l. do hodowli zwierząt i roślin wodnych.
2—3 szklanki z nakrywkami lub obcięte butelki — do kiełkowania.
Tablice ilustrujące budowę wewnętrzną człowieka.
Obrona przeciwgazowa (tablica).
Lampka spirytusowa z trójnogiem.
Siatka druciana z azbestem.
Termometr szkolny (od -18^0 do $+110^0$).
Lejki np. odcięte z butelki.
Termometr lekarski.
Kolba większa z korkiem i rurką.
Latarka elektryczna.
Lupa.
* *Blok.*
Lampa naftowa.
* *Liniał do kreślenia na tablicy*
Metr sztywny z podziałką
} lub liniał do kreślenia na tablicy z podziałką metrową.
Kątownica.
Cyrkiel do kreślenia na tablicy.
Waga z odważnikami zwykła.
Litr.
Kwaterka.
Mensurka kalibrowana na cm^3.
* *Model* m^2 *z podziałem na* dcm^2.
* *Model* dcm^3 *z podziałem* cm^3.
* *Model* m^3 *składany z 12 prętów.*
* *Liczydło na stojaku.*
* *Kartoniki z cyframi.*
* *Tarcza zegarowa z ruchomymi wskazówkami.*
* Figury liczbowe w zależności od stosowanej metody.
* *Tablica dodawania i mnożenia.*
* *Taśma miernicza* (10 m i 20 m).
Paletki (blaszane lub drewniane) co najmniej 1 na dwóch uczniów.
Pędzle do akwareli dla każdego ucznia kl. IV.
* *Naczyńka na wodę przy malowaniu co najmniej jedno na 2 uczniów.*
* *Podkładki (z klejonki lub tektury) dla każdego ucznia.*
Zbiornik lub beczułka (z zatyczką lub korkiem) na wodę.
Miednica.
Kubeł lub cebrzyk na brudną wodę.
Kosz lub skrzynka na odpadki.
* *Wycieraczka do obuwia.*
* *Szczotka do czyszczenia obuwia z błota.*
* *Szczotka do czernidła lub pasty.*
* *Szczotka do ubrania.*
Osełka z piaskowca drobnoziarnistego.
Noże (10).
Nożyczki (w ilości odpowiadającej połowie kompletu lekcyjnego).
Nożyce krawieckie.
Igły w 3 wymiarach (w ilości odpowiadającej liczbie uczniów i uczennic kl. III).
Naparstki w 3 rozmiarach (w ilości jw.).
Zapasowe szydełka i druty dla uczennic klasy IV.
Wykroje krawieckie papierowe dla uczennic kl. IV.
Metr krawiecki z podziałką (tzw. centymetr).
Węgielnica żelazna (np. 30×20).
Piłka ramowa dł. brzeszczotu około 50 cm (czopnica).
Strug (równiak).
Młotki wagi à 250 g.
Obcęgi.
Kleszcze płaskie.
Ośnik.
Świderek (zwojnik) ręczny grubości około 6—8 mm.
Toporek wagi ok. 500 g.

Pilnik do ostrzenia pił.
Wkrętak dwustronny.
* *Naczynie na klej.*
* Deski z otworami do umocowywania drewna.
* Skrzynka (szafeczka, nosidełko) na narzędzia.
Miarki centymetrowe.
Stroik widełkowy C dwukreślne.
* *Woreczki wypełnione kamyczkami, fasolą lub grochem* w ilości równej połowie liczby uczniów najliczniejszego kompletu, który ma się nimi jednocześnie posługiwać.
* *Piłeczki włóczkowe z gałganków lub z sierści w ilości j. w.*
Piłki skórzane dęte Nr 5 (2 szt.).
* *Palanty* (3, różnej wielkości).
Siatka ze słupkami i sznurkami.
* Chorągiewki większe (4).
* Szarfy co najmniej w 2 kolorach w liczbie odpowiadającej liczbie dzieci, ćwiczących równocześnie.
* *Saneczki.*
Zapasowe łyżwy.
Narty w okolicach, nadających się do jazdy na nartach.

W szkole I-go stopnia, która prowadzi dział ogrodniczy:

Łopaty (4).
Grabie (2).
Widły do kopania (2).
Motyki (3).
Polewaczka (6—10 L.).

2) Pożądane:

Mapa ścienna Palestyny.
* Wykres biegu roku kościelnego.
* Loteryjki wyrazowe i obrazkowe.
* Abecadło ruchome.
Obrazy ścienne do ćwiczeń w mówieniu (w szczególności z życia miejskiego i publicznego oraz z życia żołnierzy).
Nieco większa liczba obrazów z dziejów Polski.
Ważniejsze tablice statystyczne i wykresy dotyczące Polski współczesnej.
Ważniejsze zabytki historyczne Gniezna, Poznania, Lwowa i Wilna (tablice).
* Piaskownica.
* Poziomicowy model góry.
* Gnomon.
Polityczna mapa Polski.
Mapa uproszczona Polski.
Obrazy ścienne do nauki geografii.
Uszkodzenia narządów wewnętrznych wskutek używania alkoholu (tablica).
Walka z gruźlicą (tablica).
Tablice ścienne wyobrażające różne zwierzęta i rośliny nie znane lub mniej znane w Polsce.
Tablice ścienne rzadkich okazów zwierząt i roślin w Polsce, podlegających ochronie.
Grzyby jadalne i trujące (tablice lub album).
Studnia wzorowa (tablica).
W miarę możności inne tablice higieniczne, wymienione w spisie książek i pomocy szkolnych.
* Okazy ważniejszych minerałów w Polsce.
* Tablica z pozycyjnym układem numeracji.
Tablice z przykładami do rachunku pamięciowego.
* Modele do nauki o ułamkach.
Modele i siatki brył.
Decylitr.
* Wiązanie dwu łat podłużne.
* Wiązanie dwu łat poprzeczne.
Piłka ramowa (krzywica).
Strug gładzik (zdziernik).
Młotki à 300 g.
Korba z wykrojnikami o wymiarach 10, 15 mm.
Pilniki do drzewa o wymiarach około 20 cm.
Tarniki do drzewa o wymiarach około 20 cm.
Dłuta płaskie szerokości 10 i 20 mm.
Przystrugnia (wspornica) kombinowana.
Strugnica.
* Przyrznie.
Ława do umocowywania drewna przy struganiu ośnikiem.
Ucinak do żelaza.
Przebijak.
Dociągacz.
Druki (książeczki oszczędnościowe, weksle, przekazy, czeki itp.).
4 stałe pięciolinie po jednej stronie tablicy szkolnej.
Skrzypce, fisharmonium, ewentualnie harmonium walizkowe.
* Skakanki (linki do skoków).
* Pałeczki drewniane długości 30 cm.

W szkole I stopnia, która prowadzi dział ogrodniczy:

Pazurki.
Spulchniacz.
Radełko.
Nóż ogrodniczy.
Sierp trawnikowy.
* Sadniki (kołki do sadzenia rozsad).

C. Materiały pomocnicze do nauki różnych przedmiotów.

1) *Konieczne*:

Kreda biała do tablicy.
Gąbka lub ściereczka.
Ściereczki do kurzu.
* Glina do ulepianek.
Papier kolorowy do wycinanek.
* *Niewymłócone kłosy zbóż.*
* *Kilka zasuszonych łodyg lnu i próbka przędzy lnianej.*
* *Kilkanaście martwych pszczół.*
* Przekroje gałęzi lub pni poprzeczne i podłużne.
* Kawałki futra np. królika.
* Mech płonnik z zarodniami lub mech torfowiec,
* *Kawałki kory ze śladami kornika lub okazy uszkodzeń wywołanych przez inne owady.*
* Zasuszone owady—szkodniki np. bielinek, barczatka, sówka chojnówka itp.
Bibuła do sączenia.
* *Węgiel kamienny.*
* *Torf.*
Woda wapienna.
Świece.
* *Drut, blacha, deski, korki itp.*
* Liczmany rezerwowe (kasztany, krążki, patyczki itp.).
Zapasowe komplety kredek.
Komplety z 4 farb (niebieska, żółta, czerwona, czerń obojętna lub siena palona) dla klasy IV.
* Ściereczki do pędzli.
Tani papier pakunkowy i papier do ćwiczeń w malowaniu (zapas zależny od liczby uczniów).
* *Sznurki, przędza, szare nici, dostępne materiały papierowe (papier, karton, cięta tektura) materiały drzewne różnego rodzaju oraz materiały dodatkowe, (gwoździe, wkrętki, haczyki, klej itp.) lub zastępcze np. wiklina, rogożgna, sitowie, słoma, łyko, do zajęć praktycznych dla chłopców; dla dziewcząt—zapasowe materiały do szycia (płótno, półpłótno, surówka lub perkal).*
Mydło do czyszczenia plam.
* *Ręcznik prócz osobistych ręczników dzieci.*
* *Soda, popiół itp.* do czyszczenia naczyń.
Kilka arkuszy papieru nutowego.

2) *Pożądane*:

* Papa czarna (kawałek).
Papa szara (kawałek).
Smoła.
Dostępne środki do wywabiania plam.
Deska zniszczona przez grzyb domowy.
Środki przeciwko molom, pluskwom itp.
Różne materiały do zajęć praktycznych umożliwiające ich większe urozmaicenie i jak najlepsze dostosowanie do zadań kształcących i potrzeb życiowych.
Rozkład jazdy.

D. Biblioteczka uczniowska.

1) Książki konieczne:

Co najmniej po 6 egz. 15 książek ze Spisu ministerialnego lektury uzupełniającej dla klasy IV.
Bibliotekę należy uzupełnić w miarę ukazujących się spisów lektury uzupełniającej.
Książki można kompletować stopniowo po 5—6 książek corocznie z uwzględnieniem związku z kursami nauki przypadającymi na każdy rok wg trzyletnich programów cyklicznych.

2) Książki pożądane:

Inne książki ze spisu lektury dla klasy IV-ej (w 1 egzemplarzu oraz inne dozwolone do bibliotek uczniowskich, zwłaszcza dla klas niższych I, II i III.

E. Apteczka szkolna.

Środki lecznicze i opatrunkowe.

1) *Konieczne:*

Broszurka „Pierwsza Pomoc" P.C.K. 1**)

**) ilości orientacyjne.

Wata odtłuszczona à 50 gr. . . .	200 g
Jodyna 5%	20 „
Pastylki Burowa.	10 past.
Woda utleniona.	200 g
Krople Inoziemcowa.	20 g
Krople walerianowe	20 „
Amoniak	25 „
4 bandaże szer. 2 po 5 cm, 2 po 10 cm.	
Agrafki	
Lignina	200 „
Opatrunki osobiste	2 szt.
Gaza sterylizowana w paczkach à 1,10 m.	4 paczki
Skrzynka zamykana na pomieszczenie środków leczniczych i opatrunkowych	

2) *Pożądane:*

Motopiryna à 0,5	20 tabl.
Talk w blaszance.	100 g
Tanina	20 „
Waselina borna.	30 „
Ceratka (batyst Bilrotha 30×40 cm)	
Lepki plaster 2,5 cm na 1 m . .	6 szt.
Opaski różne	2 „
Chustki trójkątne	2 „
Szyny składane (łubki drewniane).	2 pary
Szyny tekturowe	2 szt.

94

MINISTER
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa.

OKÓLNIK Nr 61

z dnia 30 czerwca 1937 r. (II W-5737/37).

w sprawie zwolnienia od obowiązku prowadzenia ćwiczeń dziesięciominutowych i śródlekcyjnych.

Dziesięciominutowe ćwiczenia cielesne, objęte programami nauczania dają często wyniki ujemne z powodu nieodpowiednich warunków w wielu szkołach powszechnych i średnich. Wobec tego zarządzam, aby od początku roku szkolnego 1937/38 ćwiczenia te prowadzono nadal tylko w tych szkołach, które mają względnie uzyskają odpowiednie warunki, umożliwiające osiągnięcie istotnych korzyści z ćwiczeń.

Równocześnie uchylam nakaz prowadzenia tak zwanych ćwiczeń śródlekcyjnych, zarządzonych okólnikiem z dnia 15.X.1931 r. Nr I WF-4095/31 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 11/31 poz. 129).

Jednakże polecam nauczycielstwu szkół wszystkich stopni i typów jak najskrupulatniej przestrzegać wietrzenia klas i pracowni w czasie zajęć szkolnych; moment ten powinien być połączony z przerwą w pracy, umożliwiającą młodzieży swobodny odpoczynek i rozprostowanie całego ciała. Pamiętać przy tym należy, że im młodsze dzieci w klasach i im bardziej niewygodne ławki, tym konieczniejsze są takie odpoczynki i przerwy.

Minister:
W. Świętosławski.

95

OKÓLNIK Nr 58

z dnia 9 czerwca 1937 r. (I R-4665/37)

o opłatach szkolnych w liceach zawodowych.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 5 lipca 1937 Nr 7 poz. 211).

Z mocą obowiązującą od dnia 1 czerwca 1937 r. zarządzam pobieranie we wszystkich liceach zawodowych, zorganizowanych według nowego ustroju następujących opłat:

1. Taksa za egzamin wstępny zł 3.—
2. Taksa za badania psychotechniczne . . . . „ 2.—
3. Taksa administracyjna roczna . . . . „ 170—

W związku z tym okólnik Nr 4 z dnia 13 stycznia 1937 r. (I R-10926/36) o opłatach szkolnych w szkołach zawodowych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 10) zostaje zmieniony w sposób następujący:

1. w punkcie 1 ustęp a) skreśla się wyrazy „jak również w liceach rolniczych”. W tymże punkcie wprowadza się nowy ustęp d) treści następującej „we wszystkich liceach zawodowych, zorganizowanych według nowego ustroju zł 3.—”,

2. w punkcie II ustęp a) otrzymuje

brzmienie: „w szkołach wymienionych w p. I ust. **a**, **c** i **d**",

3. w punkcie VII-A-2-c skreśla się wyrazy „oraz w liceach rolniczych". W punkcie tym wprowadza się nowy ustęp **p** treści następującej „we wszystkich liceach zawodowych, zorganizowanych według nowego ustroju rocznie zł 170",

4. w punkcie XIII ustęp d) skreśla się wyrazy „oraz w liceach rolniczych", a zamiast tych wyrazów wprowadza się: „oraz w liceach zawodowych, zorganizowanych według nowego ustroju".

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

W. Świętosławski.

96

OKÓLNIK Nr 55

z dnia 3 czerwca 1937 r. (I R-4830/37)

o taksie administracyjnej w państwowych liceach pedagogicznych i pedagogiach.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 10 czerwca 1937 Nr 6 poz. 182).

Z mocą obowiązującą od dnia 1 września 1937 r. zarządzam pobieranie w państwowych liceach pedagogicznych i pedagogiach taksy administracyjnej rocznej w wysokości 30 złotych.

Dzieci rodziców niezamożnych, o ile wykazują postępy w naukach dostateczne i sprawowanie dobre, mogą korzystać—począwszy od I półrocza klasy I—ze zwolnienia od taksy administracyjnej. Zwolnienie od taksy administracyjnej należy stosować w odniesieniu do dzieci niezamożnych inwalidów wojennych, niezamożnych kawalerów orderu „Virtuti Militari" i odznaczonych Krzyżem lub Medalem Niepodległości.

Radom Pedagogicznym przysługuje prawo zwalniania od taksy administracyjnej w granicach 25% liczby uczniów w danej szkole. Gdyby wyjątkowe względy zmuszały Radę Pedagogiczną do udzielania większej liczby zwolnień, powinny Dyrekcje szkół uzyskać na to zgodę Kuratorium Okręgu Szkolnego, występując z wnioskami w I półroczu do dnia 1 listopada, a w II półroczu do dnia 1 kwietnia.

Nie pobiera się taksy administracyjnej od dzieci, uczęszczających do szkół ćwiczeń państwowych liceów pedagogicznych i pedagogiów, zorganizowanych na zasadach, wskazanych w § 14 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 6 marca 1937 r. o organizacji państwowego liceum pedagogicznego (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 3, poz. 56).

Decyzja Rady Pedagogicznej o udzieleniu zwolnień od taksy administracyjnej następuje do dnia 20 października, na skutek podania, wniesionego do dyrekcji szkoły przez rodziców lub opiekę domową ucznia w terminie najdalej do dnia 20 września. Dyrekcja szkoły może żądać uzupełnienia podania zaświadczeniem o stanie majątkowym.

Uczniowie, którzy uzyskali zwolnienie od taksy w I półroczu, korzystają ze zwolnienia i w następnym półroczu szkolnym, o ile istnieją nadal warunki, od których zależy zwolnienie. Uczniowie nie zwolnieni od taksy, obowiązani są wpłacać ją ratami półrocznymi bezzwłocznie po zakomunikowaniu im odnośnych decyzyj Rady Pedagogicznej najpóźniej jednak do dnia 20 listopada za I półrocze i do dnia 20 kwietnia za II półrocze.

Uczniowie, wstępujący do państwowych liceów pedagogicznych i pedagogiów, składają w dyrekcji szkoły deklaracje, podpisane przez rodziców lub opiekunów prawnych, że po ukończeniu liceum pedagogicznego (pedagogium) pełnić będą służbę nauczycielską w publicznych szkołach powszechnych w ciągu lat trzech lub dokonają zwrotu kwoty 170 zł za każdy rok nauki, pobieranej w tych szkołach. Wzór deklaracji i sposób jej składania wskażą osobne przepisy.

Postanowienia punktów VII, IX-a, XII-a i XII-h okólnika Nr 85 z dnia 14 czerwca 1934 r. (I R-4547/34) o opłatach szkolnych w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, państwowych zakładach kształcenia nauczycieli oraz przy egzaminach nauczycieli szkół powszechnych (Dz. Urz. Min

W. R. i O. (Nr 6—7, poz. 96) obowiązują w państwowych liceach pedagogicznych i pedagogiach.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

w z. *Jerzy Ferek Błeszyński.*

97

OKÓLNIK Nr 56

z dnia 5 czerwca 1937 r. (II P-2504/37)

w sprawie nowoorganizowanych publicznych szkół powszechnych I stopnia oraz w sprawie zmiany stopnia publicznych szkół powszechnych.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. i O. P. z dnia 5 lipca 1937 Nr 7 poz. 209).

Zarządzam, aby przy organizowaniu publicznych szkół powszechnych I stopnia o jednym nauczycielu w miejscowościach dotąd bezszkolnych oraz przy zmianie stopnia publicznych szkół powszechnych, dokonywanej przez dodanie etatu nauczycielskiego, stosować dołączone instrukcje oraz podane w nich przejściowe plany godzin.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

w z. *Jerzy Ferek Błeszyński.*

Załącznik 1 do okólnika Nr 56 z dnia 5.VI. 1937 r. (II P-2504/37).

INSTRUKCJA

w sprawie organizacji pracy w publicznych szkołach powszechnych I stopnia o 1 nauczycielu—otwieranych w miejscowościach dotąd bezszkolnych.

Wśród różnych warunków, z którymi liczyć się należy przy organizacji pracy w publicznych szkołach powszechnych I stopnia o 1 nauczycielu, powstających w miejscowościach dotąd bezszkolnych, należy wyróżnić dwie sytuacje:

I. 1) jedna, gdy do nowopowstającej szkoły zgłaszają się tylko takie dzieci w wieku obowiązku szkolnego, a więc 7—13 letnie, które dotąd wcale do żadnej szkoły nie chodziły i obowiązku szkolnego nie spełniały. Należy dzieci te przyjąć do szkoły zgodnie z obowiązującymi przepisami i na czas okresu przygotowawczego podzielić na dwa liczebnie mniej więcej równe oddziały, przydzielając do jednego z nich dzieci młodsze, do drugiego zaś starsze. Oddziały te powinny pracować w równej liczbie godzin tygodniowo; oddział starszych możliwie w godzinach wcześniejszych, oddział młodszych później.

2) Realizując w okresie przygotowawczym w obu oddziałach te same, przepisane programem, zadania, należy ponadto zorientować się w tym czasie, którzy uczniowie — z wyjątkiem rocznika najmłodszego—będą się nadawali, ze względu na swój poziom rozwoju umysłowego, do przydzielenia po okresie przygotowawczym do klasy nadzwyczajnej, mającej w danym roku szkolnym uczyć się według programu przejściowego, opartego na programie klasy I i II.

3) Opierając się na wynikach okresu przygotowawczego, należy po jego zakończeniu zorganizować z uczniów obu oddziałów już na stałe dwie klasy; pierwszą, realizującą normalny program klasy I i klasę nadzwyczajną (I/II), realizującą program przejściowy. Klasy te będą uczyły się oddzielnie według następującego planu godzin (przy czym w szkołach z niepolskim językiem nauczania należy go odpowiednio dostosować);

Klasa	I	Nadzwyczajna (I/II)
Religia	2	2
Język polski	7	9
Arytmetyka z geom. . .	4	6
Rysunek i zajęcia prakt. .	1	1
Śpiew i ćwiczenia cielesne	1	1
Liczba godzin ucznia . .	15	19
Liczba godzin nauczyciela .	15	19

Uczniów klasy nadzwyczajnej (I/II), którzy w ciągu pierwszego półrocza okażą tak słabe wyniki pracy, że oczywistą będzie rzeczą, iż nie nadążą w ciągu drugiego półrocza za resztą klasy, można przenieść do klasy I.

4) Z końcem roku szkolnego uczniowie klasy I przechodzą zgodnie z przepisami statutu do klasy II. Uczniowie klasy nadzwyczajnej (I/II), którzy osiągnęli pomyślne wyniki pracy, przechodzą do klasy III, inni, którzy takich wyników nie osiągnęli, przechodzą do normalnej klasy II.

5) W drugim roku istnienia szkoła powinna już posiadać normalne klasy I i II, uczące się w jednym komplecie według normalnego planu godzin i programu tych klas oraz uczącą się oddzielnie według normalnego co do ilości planu godzin klasę III jednoroczną, realizującą program przejściowy, oparty o program klasy III, kurs A i B szkoły I stopnia.

6) W trzecim roku istnienia szkoła będzie miała już przewidziane w normalnej organizacji klasy I — IV, realizujące normalny program nauki dla szkół I stopnia. Klasa IV powstaje z uczniów, którzy ukończyli z pomyślnym wynikiem klasę III jednoroczną. Uczniowie, którzy takiego wyniku w tej klasie nie osiągnęli, przechodzą jeszcze na jeden rok do normalnej klasy III.

II. 1) W drugiej sytuacji do nowoorganizowanej szkoły z g ł a s z a j ą s i ę obok dzieci w wieku obowiązku szkolnego (7 — 13 letnie), które dotąd nie spełniały wcale obowiązku szkolnego, także dzieci, które pobierały już naukę w zakresie szkoły powszechnej. W tym przypadku, należy zorganizować szkołę I stopnia według normalnych planów godzin o trzech lub czterech klasach — zależnie od zgłoszeń dzieci, które już przedtem spełniały gdzieindziej obowiązek szkolny i na podstawie § 76—80 statutu mają prawo przejść do odpowiednich klas szkoły I stopnia. Dzieci, które dotąd wcale nie spełniały obowiązku szkolnego, należy przyjąć wszystkie do klasy I z tym, że w ciągu roku można zdolniejsze z nich z wyłączeniem rocznika najmłodszego przenieść do klasy II.

2) W drugim roku istnienia szkoła będzie z reguły posiadała już przewidziane w normalnej organizacji klasy I — IV, realizujące normalny program nauki dla szkół I stopnia, przy czym zdolniejsi uczniowie klasy III (dwuletniej), należący do starszych roczników, mogą już po ukończeniu z wynikiem pomyślnym pierwszego roku nauki w tej klasie przejść bez egzaminu do klasy IV.

3) W trzecim roku istnienia szkoła będzie już pracowała zupełnie zgodnie z przepisami dla szkół I stopnia.

III. W sprawie specjalnych programów przejściowych wyjdzie oddzielne zarządzenie.

IV. Szkoły nowozorganizowane należy otoczyć specjalną opieką nadzoru szkolnego, którego przedstawiciel winien je odwiedzić już w pierwszych tygodniach roku szkolnego.

Załącznik 2 do okólnika Nr 56 z dnia 5.VI. 1937 r. (II P-2504/37).

I N S T R U K C J A

w sprawie organizacji pracy w publicznych szkołach powszechnych, zmieniających stopień przez dodanie etatu nauczycielskiego.

Przy organizacji pracy w publicznych szkołach powszechnych, w których wskutek dodania etatu nauczycielskiego następuje zmiana stopnia, należy w pierwszym roku nauki stosować w zmienionych warunkach następujące wskazania:

I. W szkołach II stopnia powstałych ze szkół I stopnia.

1. Klasy I i II realizują normalny program tych klas szkoły II stopnia.

2. Klasa III składa się z uczniów, którzy z końcem poprzedniego roku szkolnego:

a) otrzymali promocję z klasy II,

b) należąc do pierwszego rocznika dwuletniej klasy III, nie osiągnęli pomyślnego wyniku nauki.

W klasie tej realizuje się normalny program nauki klasy III szkoły II stopnia.

3. Klasa IV powstaje z uczniów, którzy w poprzednim roku szkolnym:

a) należąc do pierwszego rocznika dwuletniej klasy III, osiągnęli pomyślny wynik nauki;

b) należeli do drugiego rocznika klasy III — z wyjątkiem szczególnie uzdolnionych (punkt 4a).

W klasie tej realizuje się specjalny program przejściowy, oparty o program przerobionego w poprzednim roku szkolnym kursu (A lub B) klasy III szkoły I stopnia z uzupełnieniem brakujących składników programu klasy III i IV szkoły II stopnia.

4. Klasa V powstaje z uczniów, którzy w poprzednim roku szkolnym:

a) ukończyli z pomyślnym wynikiem dwuletnią klasę III szkoły I stopnia i zostali uznani za szczególnie uzdolnionych do dalszej nauki;

b) ukończyli pierwszy rok nauki w klasie IV szkoły I stopnia;

c) ukończyli drugi rok nauki w klasie IV szkoły I stopnia i na życzenie rodziców będą uczęszczali do klasy V.

W klasie tej realizuje się zasadniczo program klasy V szkoły II stopnia z pewnymi uzupełnieniami ze względu na niejednolitość przygotowania różnych grup uczniów.

5. Dla uczniów, którzy w poprzednim roku szkolnym ukończyli już drugi rok nauki w klasie IV szkoły I stopnia, a nie wstąpili do utworzonej świeżo klasy V, można zatrzymać w razie potrzeby klasę IV szkoły I stopnia celem przerobienia programu pozostałego trzeciego kursu tej klasy. Po jej ukończeniu z wynikiem pomyślnym otrzymują uczniowie ci świadectwo ukończenia szkoły I stopnia.

6. W razie zgłoszenia się uczniów, którzy ukończyli klasę V w sąsiednich szkołach II lub III stopnia można dla nich zorganizować klasę VI uczącą się w jednym komplecie z klasą V — oczywiście tylko tam, gdzie nie będzie klasy IV szkoły I stopnia.

7. W roku następnym szkoła będzie miała wszystkie klasy, zorganizowane na podstawie normalnych planów godzin i programów nauczania szkół II stopnia.

8. Szczegółowe plany godzin — zależnie od różnych warunków pracy—podają umieszczone na oddzielnej kartce tablice (dla szkół z niepolskim językiem nauczania należy je odpowiednio dostosować).

II. W szkołach III stopnia powstałych ze szkół II stopnia.

1. Klasy I, II, III, IV i V realizują normalny program tych klas szkoły III stopnia.

2. Klasa VI jednoroczna powstaje z uczniów, którzy w poprzednim roku szkolnym:

a) uzyskali promocję z klasy V;

b) jako uczniowie pierwszego rocznika klasy VI nie osiągnęli pomyślnego wyniku nauki.

Klasa ta realizuje normalny program nauki klasy VI szkoły III stopnia.

3. Klasę VII tworzy się z uczniów, którzy w poprzednim roku szkolnym:

a) jako uczniowie pierwszego rocznika klasy VI osiągnęli pomyślne wyniki nauki;

b) jako uczniowie drugiego rocznika klasy VI szkoły II stopnia nie uzyskali promocji.

Klasa ta realizuje specjalny program przejściowy, uwzględniający niejednolite przygotowanie uczniów.

III. W sprawie specjalnych programów przejściowych, wymienionych powyżej w punktach I 3, 4 i II 3 wyjdzie oddzielne zarządzenie.

IV. Szkoły przeorganizowane należy otoczyć specjalną opieką nadzoru szkolnego, którego przedstawiciel winien je odwiedzić już w pierwszych tygodniach roku szkolnego.

Przejściowy plan godzin szkoły II stopnia o 3 nauczycielach w pierwszym roku po przekształceniu ze szkoły I stopnia.

Klasa	Wariant a. (bez klasy 4)					Wariant b. (bez klasy 4)					Wariant c. (z klasą 4 szk. I stopnia)						Wariant d. (z klasą VI)					
	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V	4	I	II	III	IV	V	VI
Religia	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1+1	1+1	2	2	2	2	1+1	1+1
Język polski	6	6	5	5	5	6	6	6	6	5	6	6	5	5	4+3	3+3	6	6	5	5	4+3	3+3
Historia	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	2+1	1+1	—	—	—	—	2+1	2+1
Geografia	—	—	3	4	3	—	—	3	4	3/4	—	—	3	4	3	2+1	—	—	3	4	2+1	2+1
Nauka o przyrodzie	—	—			3	—	—			4/3	—	—			3+1		—	—			2+1	2+1
Arytmetyka z geometrią	3	4	4	4	3	3	4	4	4	4	3	4	4	4	3+1	2+1	3	4	4	4	2+2	2+2
Rysunek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2		1	1	1	1	2	
Zajęcia prakt.			1	1	2	1	1	1	1	2			1	1	1	2			1	1	3	
Śpiew	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1 chł.	1 dziew.	1	1	1	1	2	
Ćw. cielesne					1	1	1	1	1	1					1	1					1 chł.	1 dziew.
Liczba godz. ucznia	13	14	17	18	24	15	16	19	20	26	13	14	17	18	30	22	13	14	17	18	30	29
Liczba godz. naucz.	13	14	17	18	24	15	16	19	20	26	13	14	17	18	34		13	14	17	18	34	

Wariant a.: Razem godzin nauczycieli 86. Ponadto 10 minut codziennych ćwiczeń cielesnych z wyłączeniem klas I i II. Każda klasa uczy się oddzielnie. Religii uczy nauczyciel tej szkoły.

Wariant b.: Razem godzin naucz. 96, 86 etatowych i 10 nadliczbowych. Ponadto 10 minut codziennych ćwiczeń cielesnych z wyłączeniem klas I i II. Każda klasa uczy się oddzielnie. Religii uczy duchowny.

Wariant c.: Razem godzin nauczycieli 96, 86 etatowych i 10 nadliczbowych. Ponadto 10 minut codziennych ćwiczeń cielesnych z wyłącz. kl. I i II. Kl. V (szk. II st.) i 4 (szk. I st.) mają 19 godzin nauki równoczesnej w jednej izbie, poza tym kl. V ma 9 godzin nauki osobnej.

Wariant d.: Razem godzin nauczycieli 96, 86 etatowych i 10 nadliczbowych. Ponadto 10 minut codziennych ćwiczeń cielesnych z wyłączeniem kl. I i II. Klasy V i VI mają 25 godzin nauki równoczesnej w jednej izbie, poza tym klasa V ma 4 godz. nauki osobnej; klasa VI — 3 godziny.

98

MINISTER
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
i OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa.

OKÓLNIK Nr 73

z dnia 23 lipca 1937 r. (II Pr-6533/37)

w sprawie programu nauki religii rzymsko-katolickiej w gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1937/38.

W sprawie programu nauki religii rzymsko-katolickiej w gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1937/38 zarządzam, co następuje:

1) w klasach I i II gimnazjów nowego ustroju stosować należy nowy program nauki, ustalony rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 1 października 1935 r. Nr II Pr-5480 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1 z dnia 10 marca 1936 r. poz. 5), oraz ogłoszony w oddzielnym wydawnictwie p. t. „Program nauki religii rzymsko-katolickiej w gimnazjach państwowych ogólnokształcących z polskim językiem nauczania".

2) W klasie III należy stosować program nauki klasy V dawnego gimnazjum, w klasie IV program nauki klasy VI dawnego gimnazjum. (Patrz: Program gimnazjum państwowego. Gimnazjum wyższe. Religia rzymsko-katolicka Warszawa 1926).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) w. z. *Błeszyński.*

99

MINISTER
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa, dnia 3 czerwca 1937 r.
Nr II W-3958/37.

Święta wychowania fizycznego młodzieży szkolnej.

Nawiązując do okólnika z dnia 7 marca 1928 r. Nr O. W. Fiz. 256/28 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 3 z r. 1928 poz. 61) zwracam uwagę na niewłaściwe rozbudowanie międzyszkolnych imprez i świąt wychowania fizycznego, z równoczesnym zaniedbaniem pokazów sprawności młodzieży wewnątrz szkoły, mogących przynieść istotne korzyści wychowawcze.

Jakkolwiek wymienione zarządzenie przewiduje także imprezy międzyszkolne, podkreśla jednak wyraźnie znaczenie przede wszystkim pokazów wykonywanych przez szkołę dla młodzieży i jej rodziców, jako przeglądu rocznego dorobku szkoły w dziedzinie wychowania fizycznego.

Ze względów wychowawczych uważam za wskazane, by unikać imprez międzyszkolnych wychowania fizycznego powodujących niepotrzebne zakłócenie spokoju i skupienia w pracy szkolnej. Udział młodzieży szkolnej w imprezach międzyszkolnych w. f. należy ograniczyć do powiatowych świąt przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego, w których brać będzie udział młodzież męska.

Minister:
(—) w. z. *Błeszyński.*

100

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa.

Dnia 26 czerwca 1937 r.
Nr II S-4832/37.

Wynagrodzenie członków komisji egzaminacyjnych za egzamin ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego.

Na podstawie § 4 regulaminu egzaminu ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego, ogłoszonego zarządzeniem Ministra W. R. i O. P. z dnia 22 lutego 1937 r. (II S-847/37—Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr 3 z dn. 25.III.1937r.) zarządzam co następuje:

Za pracę przy egzaminach ukończenia gimnazjum delegowani do tych komisyj dyrektorzy i nauczyciele gimnazjów państwowych i prywatnych otrzymują:

1. za każdą godzinę pracy przy egzaminach piśmiennych, ustnych lub na posiedzeniu komisji—wynagrodzenie w wysokości . . . zł 2.40

2. za przeglądanie i poprawianie prac piśmiennych—za każdą pracę zosobna:

   a) z języka polskiego (także i z innego języka nauczania szkoły) przewodniczący, nauczyciel-egzaminator . . . . zł 0.80

   b) z matematyki, jęz. łacińskiego, języka obcego nowożytnego—przewodniczący, nauczyciel-egzaminator . . . . zł 0.60

3. Dyrektorzy i nauczyciele, delegowani do komisji egzaminacyjnych obcej szkoły w tej samej miejscowości, w której stale urzęduje, otrzymują wynagrodzenie tylko za udział w komisjach i poprawianie prac piśmiennych według norm określonych w p. 1. i 2.

4. Dyrektorzy i nauczyciele szkół państwowych, delegowani do komisji egzaminacyjnych w innej miejscowości, otrzymują nadto — poza wynagrodzeniem, określonym w punkcie 3 — zwrot kosztów podróży według obowiązujących przepisów, zaś dyrektorzy i nauczyciele szkół prywatnych — zwrot: ceny biletu kl. II, kosztów na dojazdy ze stacji i do stacji kolejowej względnie przystani w formie ryczałtu po 3 złote za każdą miejscowość. Diety przysługują tylko za czas samej podróży, o ile nie trwa ona krócej niż 6 godzin, przy czym dyrektorom i nauczycielom szkół prywatnych należy wypłacać diety według VII grupy uposażenia.

5. Wizytatorzy, względnie urzędnicy Kuratorium, biorący udział w komisjach egzaminacyjnych w tej miejscowości, w której urzędują, nie pobierają żadnego wynagrodzenia za pracę w komisjach; jeżeli zaś są delegowani do komisyj w innej miejscowości, otrzymują jedynie diety i zwrot kosztów podróży według obowiązujących przepisów.

6. Woźni zakładów państwowych, o ile są zatrudnieni poza obowiązkowymi godzinami w szkołach średnich ogólnokształcących przy odbywaniu egzaminów, otrzymują za każdą godzinę kwotę, odpowiadającą jednemu punktowi uposażenia państwowego.

Podsekretarz Stanu:

(—) *Jerzy Ferek Błeszyński.*

101

ZARZĄDZENIE

z dnia 24 lipca 1937 Nr O-25183/37

w sprawie opieki wychowawczej nad szkolnymi organizacjami młodzieżowymi.

Zachodzą przypadki świadczące, że szkolne organizacje młodzieżowe nie są otoczone należytą opieką wychowawczą ze strony Dyrekcji i Kierownictw szkół a nawet nie mają często opiekunów z ramienia Rady Pedagogicznej.

Podkreślam z całym naciskiem, że szkolne organizacje młodzieżowe tworzą jeden z bardzo ważnych czynników pracy wychowawczej szkoły. Działalność ich przeto musi być uzgodniona z programem wychowawczym szkoły, odpowiedzialność zaś za utrzymanie właściwego kierunku wychowawczego spoczywa na opiekunie organizacji oraz P.P. Dyrektorze względnie Kierowniku szkoły.

Plan działalności organizacji opracowywany zasadniczo przez samą młodzież powinien uzyskać, ujęty w formę konkretnych i realnych przedsięwzięć, aprobatę Rady Pedagogicznej. Nad jego realizacją czuwać ma opiekun organizacji, który zdaje sprawę przed Radą Pedagogiczną z dokonanych osiągnięć.

Wszystkich członków grona nauczycielskiego obowiązuje życzliwe ustosunkowanie się do zatwierdzonych i popieranych przez władze szkolne zrzeszeń młodzieży i współpraca z ich opiekunami.

Obowiązek ten dotyczy zarówno organizacji międzyklasowych jak i organizacji o zasięgu międzyszkolnym takich np. jak: Koła Krajoznawcze, Liga Obrony Powietrznej Państwa, Liga Morska i Kolonialna, Polski Biały Krzyż, Polski Czerwony Krzyż, Przysposobienie Wojskowe Kobiet, Sodalicja Mariańska, Straż Przednia, Związek Harcerstwa Polskiego.

Liczba tych organizacji powinna być raczej ograniczona i uzależniona od rzeczywistych zainteresowań młodzieży oraz możli-

wości szkoły w zakresie znalezienia odpowiednich opiekunów spośród członków R. P.

Staranie o harmonijne współdziałanie organizacji, unikanie dysonansów wychowawczych pod postacią tarć i antagonizmów wśród poszczególnych zrzeszeń młodzieżowych powinno być ważnym i zasadniczym zadaniem Rady Pedagogicznej. Z tego też powodu jest rzeczą pod względem wychowawczym wysoce szkodliwą krytykowanie organizacji uczniowskich przez nauczycieli wobec młodzieży lub publiczne, jak to się nieraz zdarza, wypowiadanie przez nauczycieli ujemnych opinii o niektórych organizacjach uczniowskich.

Na podstawie okólnika Pana Ministra W. R. i O. P. Nr 72 z dnia 21 lipca 1937 (II W 2764/37) proszę Panów Inspektorów Szkolnych oraz Panów Dyrektorów (Kierowników) szkół o zwrócenie uwagi na ten ważny odcinek pracy wychowawczej w szkole i otoczenie ze swej strony należytą i troskliwą opieką organizacji młodzieżowych na terenie szkoły oraz żywe interesowanie się życiem i działalnością tych organizacji.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *M. B. Godecki.*

102

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego do P.P. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów i Kierowników wszystkich szkół w Okręgu.

z dnia 20.VIII.1937 r. Nr O-22920/37.

w sprawie ruchu krajoznawczego wśród młodzieży szkolnej.

Na podstawie okólnika Min. W. R. i O. P. Nr 66 z dn. 8. VII. 37 D II W. 4412/37 zwracam uwagę na wysokie wartości naukowe i wychowawcze ruchu krajoznawczego wśród młodzieży. Wszak wycieczki krajoznawcze wybitnie umożliwiają nauczycielstwu obserwację młodzieży poza murami szkoły i dają dużo sposobności do oddziaływania wychowawczego, a młodzież uczą na konkretnych i realnych przykładach organizacji zespołowych przedsięwzięć. Wycieczki krajoznawcze pogłębiają i uzupełniają w myśl obowiązujących programów wiedzę nabytą w szkole zwłaszcza zaś wiadomości z geografii, przyrody i kultury polskiej, a zmuszając do pokonywania trudności, wzmacniają tężyznę fizyczną przez zaprawianie do dłuższych marszów i znoszenia niewygód. Na krajoznawcze wycieczki bliższe i dalsze oraz na obozy letnie powinny być szczególnie wyzyskane przez szkoły okresy wiosenny, letni i jesienny. Dlatego planowa na szereg lat z góry ustalona praca w tym kierunku powinna przyczynić się do rozbudzenia w młodym pokoleniu umiłowania wędrówek po kraju rodzinnym i do krzewienia tą drogą miłości ziemi ojczystej.

W pracy nad podniesieniem ruchu krajoznawczego wśród młodzieży dużą pomoc mogą mieć Dyrekcje i Kierownictwa szkół w należycie zorganizowanych szkolnych kołach krajoznawczych, których organem jest wydawany w Krakowie miesięcznik "Orli Lot".

Jednocześnie przypominam Dyrekcjom i Kierownictwom szkół obowiązek zgłoszenia swego akcesu do Komisji Kół Krajoznawczych młodzieży szkolnej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego celem rejestracji kół i współpracy. Siędzibą Komisji jak i redakcji „Orlego Lotu" jest Kraków (Oleandry 4. Miejski Dom Wycieczkowy). Jednocześnie należy przesłać zgłoszenie do Kuratorium.

Dyrekcje i Kierownictwa szkół zwrócą uwagę na potrzebę należytego uwzględniania ruchu krajoznawczego w planach pracy szkół na najbliższy rok szkolny i lata następne z zastrzeżeniem, aby to nie wpłynęło ujemnie na realizację programu nauki.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *M. B. Godecki.*

103

UPRAWNIENIA PRYWATNYCH GIMNAZJÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH.

A.

Pan Minister W. R. i O. P. nadał, począwszy od roku szkolnego 1937/38, uprawnienia państwowych gimnazjów ogólnokształcących, przewidziane w § 4 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1936 r. Nr II S-839/36 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 11, poz. 215), następującym szkołom:

Województwo Białostockie

w Grodnie

1. Pryw. Gimnazjum Męsk. im. H. Sienkiewicza Koła P. M. S.
2. Pryw. Gimnazjum Koeduk. T-wa Szkoły Śr..

w Sejnach

3. Pryw. Gimnazjum Męsk. im. św. Kazimierza Kurii Biskupiej,

w Suwałkach

4. Pryw. Gimnazjum Koeduk. T-wa Szkół Żyd.,

Województwo Nowogródzkie

w Baranowiczach

5. Pryw. Gimnazjum Żensk. im. Marii z Billewiczów Piłsudskiej,
6. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Ch. Epsztejna,

w Słonimie

7. Pryw. Gimnazjum Żeńsk. im. Matki Marceliny Darowskiej.

Województwo Wileńskie

w Brasławiu

8. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Stowarzysz. Szkoły Średn.,

w Druji

9. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Polsk. im. Króla St. Batorego Zgromad. OO. Marianów,

w Głębokiem

10. Pryw. Gimnazjum Hum. Koeduk. im. Unii Lubelskiej T-wa „Oświata",

w Postawach

11. Pryw. Gimnazjum Koeduk. T-wa „Oświata",

w Wilnie

12. Pryw. Gimnazjum Męsk. O. O. Jezuitów,
13. Pryw. Gimnazjum Żeńsk. Zgromadz. S.S. Najświętszej Rodziny z Nazaretu,
14. Pryw. Gimnazjum Żeńsk. im. św. Katarzyny P. P. Benedyktynek,
15. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Ch. Epsztejna i I Szpajzera,
16. Pryw. Gimnazjum Koeduk. „Oświata",
17. Pryw. Gimnazjum Koeduk. im. Piotra Skargi,
18. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Izrael. Centr. Komitetu Oświaty.

B.

Na podstawie § 6 rozporządzenia z dnia 1 maja 1929 r. Nr II—2875/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 6, poz. 75) otrzymały nast. prywatne licea ogólnokształcące na rok szkolny 1937/38 prawa szkół państwowych.

Województwo Białostockie

w Grodnie

1. Pryw. Liceum Męskie im. H. Sienkiewicza Koła P. M. S.—niepełne prawa,
2. Pryw. Liceum Koeduk. T-wa SzkołyŚr. — pełne prawa,

w Sejnach

3. Pryw. Liceum Męskie im. Św. Kazimierza Kurii Biskupiej—pełne prawa,

w Suwałkach

4. Pryw. Liceum Koeduk. T-wa Szkół Żyd.—niepełne prawa,

Województwo Nowogródzkie

w Baranowiczach

5. Pryw. Liceum Żeńskie im. Marii z Billewiczów Piłsudskiej—pełne prawa,
6. Pryw. Liceum Koeduk. Ch. Epsztejna—niepełne prawa.

Województwo Wileńskie.

W Głębokiem.

7. Pryw. Liceum Koeduk. im. Unii Lubelskiej T-wa „Oświata"—niepełne prawa,

w Wilnie

8. Pryw. Liceum Męskie O.O. Jezuitów — pełne prawa,
9. Pryw. Liceum Żeńskie Zgromadz. S.S. Najśw. Rodziny z Nazaretu—pełne prawa,
10. Pryw. Liceum Żeńskie im. św. Katarzyny Zgromadz. P.P. Benedyktynek—niepełne prawa.
11. Pryw. Liceum Koeduk. Ch. Epsztejna i I. Sapajzera—pełne prawa,
12. Pryw. Liceum. Koeduk. „Oświata" — pełne prawa,
13. Pryw. Liceum Koeduk. Izrael. Centr. Komitetu Oświaty—niepełne prawa,

C.

Na podstawie § 6 rozporządzenia z dnia 1 maja 1929 r. Nr II—2875/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 6, poz. 75) otrzymały klasy VIII prywatnych zakładów średnich ogólnokształcących na rok szkolny 1937/38 prawa szkół państwowych.

Województwo Białostockie.

W Grodnie.

1. Pryw. Gimnazjum Męskie im. H. Sienkiewicza Koła PMS.—niepełne prawa,
2. Pryw. Gimnazjum Koeduk. T-wa Szkoły Śr.

w Sejnach.

3. Pryw. Gimnazjum Męskie im. św. Kazimierza Kurii Biskupiej—pełne prawa,

w Suwałkach,

4. Pryw. Gimnazjum Koeduk. T-wa Szkół Żyd.— niepełne prawa.

Województwo Nowogródzkie

W Baranowiczach.

5. Pryw. Gimnazjum Żeńskie im. Marii z Billewiczów Piłsudskiej – pełne prawa,

6. Pryw. Gimazjum Koeduk. Ch. Epsztejna — niepełne prawa.

Województwo Wileńskie

w Druji

7. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Polsk. im. Króla St. Batorego Zgromadz. OO. Marianów — pełne prawa,

w Głębokiem

8. Pryw. Gimnazjum hum. Koeduk. im. Unii Lubelskiej T-wa „Oświata” — niepełne prawa.

w Wilnie

9. Pryw. Gimnazjum Męsk. OO. Jezuitów — pełne prawa,

10. Pryw. Gimnazjum Żeńsk. Zgromadz. SS. Najśw. Rodziny z Nazaretu — pełne prawa,

11. Pryw. Gimnazjum Żeńsk. im. św. Katarzyny PP. Benedyktynek — niepełne prawa,

12. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Ch. Epsztejna i J. Szpajzera — pełne prawa,

13. Pryw. Gimnazjum Koeduk. „Oświata” — pełne prawa,

14. Pryw. Gimnazjum Koeduk. Izrael. Centr. Komitetu Oświaty — niepełne prawa,

15. Pryw. Gimnazjum Koeduk. im. Puszkina — niepełne prawa.

D

Na podstawie § 6 rozporządzenia z dnia 1 maja 1929 r. Nr II-2875/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 6,, poz. 75) otrzymało Pryw. Seminarium Ochroniarskie im. Dr Czarno w Wilnie niepełne prawa szkół państwowych, począwszy od roku szk. 1937/38.

104

RUCH SŁUŻBOWY.

Zostali mianowani w drodze konkursu na stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych:

a) *z dniem 1 sierpnia 1937 r.*

1. p. Eugeniusz Balcerak kier. 7 kl. publ. szkoły powsz. Nr 13 w Wilnie,

2. p. Stanisław Drozdowski kier. 3 kl. publ. szkoły powsz. w Borunach, pow. Oszmiańskiego,

3. p. Jan Hynek kier. 4 kl. publ. szkoły powsz. Nr 45 specjalnej w Wilnie,

4. p. Stefan Kaptur kier. 5 kl. publ. szkoły pow. w Mejszagole, pow. Wileńsko-Trockiego,

5. p. Józef Mierczyński kier. 6 kl. publ. szkoły powsz. w Mostach, pow. grodzieńskiego,

6. p. Stanisław Nazaruk kier. 3 kl. publ. szkoły powsz. w Bezdanach, pow. Wileńsko-Trockiego,

7. p. Jan Nowak kier. 3 kl. publ. szkoły powsz. w Ostrowcu pow. Wileńsko-Trockiego,

8. p. Franciszek Pacynko kier. 6 kl. publ. szkoły powsz. w Mostach fabrycznych pow. grodzieńskiego,

9. p. Bolesław Pietraszkiewicz kier. 7 kl. publ. szkoły powsz. Nr 42 w Wilnie,

10. p. Józef Pleskaczewski kier. 4 kl. publ. szkoły powsz. w Żupranach pow. Oszmiańskiego,

11. p. Miron Rubinowicz kier. 7 kl. publ. szk. powsz. Nr 39 w Wilnie,

12. p. Józef Smoter kier. 7 kl. publ. szk. powsz. Nr 4 w Wilnie,

13. p. Janina Szafiewówna kier. 7 kl. publ. szk. powsz. Nr 3 w Wilnie,

14. p. Józef Świątek kier. 3 kl. publ. szkoły powsz. w Graużyszkach, pow. Oszmiańskiego,

b) *z dniem 1 września 1937 r.*

p. Maria Graboniówna kier. publ. szkoły powsz. Nr 2 w Wilnie.

105

KONKURSY.

Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego ogłasza niniejszym konkurs na stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych:

w Horodyszczu, pow. baranowickiego. Na miejscu poczta, kościół, apteka i sąd

grodzki. Mieszkania dla kierownika szkoły i ziemi nie ma;

w Wołpie, pow. grodzieńskiego. Szkoła 5 kl. mieści się w budynku własnym, przy szkole jest ziemia i mieszkanie dla kierownika, odległość od Grodna 60 klm., od st. Roś 12 klm.;

w Hoduciszkach, pow. święciańskiego. Mieszkanie dla kierownika szkoły (3 pokoje z kuchnią) ziemi 1 ha;

w Kiemieliszkach, pow. święciańskiego. Mieszkania dla kierownika nie ma, ziemi 0,12 ha.;

w Baksztach, pow. wołożyńskiego. Siedziba gminy. Szkoła posiada II oddziały. Mieści się całkowicie w budynku własnym. W roku 1937 projektowana jest budowa—w osobnym domku—mieszkania dla kierownika szkoły—grunt szkolny wynosi 2,7 ha.

O stanowiska te ubiegać się mogą kandydaci, posiadający pełne kwalifikacje zawodowe oraz odpowiadający wymaganiom art.12 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu obwieszczenia z dn. 9.XI.1932 r. (Dz.U.R.P. Nr 104, poz. 873).

Podania należycie udokumentowane winni kandydaci wnosić w drodze służbowej do Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego (przez właściwego Inspektora Szkolnego) w terminie do dni 30 od daty wyjścia niniejszego Dziennika Urzędowego.

106

KOMUNIKATY.

Komisja Egzaminów Państwowych w Wilnie na Nauczycieli Szkół Średnich podaje do wiadomości, że **egzaminy państwowe na nauczycieli szkół** średnich w okresie egzaminacyjnym jesiennym b. r. rozpoczną się 2 października b. r.

Dopuszczeni do egzaminu—w myśl § 12 rozp. Min. W. R. i O. P. z dnia 9 października 1924 r. w brzmieniu, nadanym mu rozporządzeniem Ministra W. R. i O. P. z dnia 24 kwietnia 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 253)—kandydaci, którzy pragną przystąpić doń w tym okresie, winni zgłosić się pisemnie do Komisji Egzaminacyjnej w terminie do 15 września b. r., składając jednocześnie opłatę 75 zł.

Rozkład i terminy egzaminów będą podane do wiadomości zainteresowanych drogą ogłoszeń w lokalu Komisji Egzaminacyjnej (Uniwersytet, ul. Uniwersytecka 3, p. II).

Wspólnym wysiłkiem realizujemy doniosły cel.

Powszechnie uznawana działalność Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych nie wymaga już dziś szerszego uzasadnienia.

Wyniki dotychczasowej akcji mogłyby być jednak o wiele poważniejsze, gdyby wszystkie zabiegi Towarzystwa, zmierzające do zdobycia funduszów na budowę szkół, znalazły pełniejsze i szersze niż dotąd zrozumienie i poparcie wszystkich sfer naszego społeczeństwa.

Jednym z takich zabiegów Towarzystwa jest sprawa znaczków na podręcznikach szkolnych.

Zarząd Główny Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych, dzięki obywatelskiemu stanowisku Związku Wydawców i Księgarzy uzyskał możność otrzymania za każdy sprzedany egzemplarz podręcznika szkolnego 10 gr na budowę szkół przez zakupno odpowiedniego znaczka.

Zakupno znaczka nie obciąża zupełnie kupującego książkę dla ucznia, gdyż na każdym egzemplarzu podręcznika szkolnego jest na karcie tytułowej napis: "Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych". Chodzi tylko o to, ażeby na sprzedanym egzemplarzu rzeczywiście był nalepiony ten znaczek. Dopatrzenie tego drobnego szczegółu nie obciąża w niczym kupującego ojca, matki czy opiekuna dziecka, nie kosztuje — a jakże wielkie ma znaczenie dla realizacji celu, jaki sobie Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych postawiło. Z groszy tworzą się tysiące złotych, z tysięcy—miliony, a nam milionów trzeba, abyśmy Polsce odrodzonej zbudowali szkoły powszechne.

Drobnym, wspólnym wysiłkiem wszyst-

kich: nauczyciela, ucznia, ojca, matki, brata, siostry, opiekuna, czy instytucji młodzież wychowującej przy zakupnie podręcznika szkolnego realizujemy doniosły cel o znaczeniu ogólnopaństwowym. Czy nie należy o tym pamiętać?

Zbliża się sezon zakupu książek dla młodzieży szkolnej.

Zdarza się niestety dość często, iż przy sprzedaży podręcznika, ten czy inny sprzedający książkę, zapomni o naklejeniu znaczka — niechże takiemu księgarzowi przypomni o tym kupujący.

Będzie to naprawdę wielki wspólny wysiłek wszystkich sfer obywatelskich, a zarazem czynne współdziałanie szerokiego ogółu w realizacji doniosłego dla Polski celu i zadania, jakie spełnić pragnie w interesie ogólnego dobra Państwa.

Zarząd Główny
Towarzystwa Popierania Budowy
Publicznych Szkół Powszechnych

Kuria Diecezjalna Pińska zawiadomiła Kuratorium, że z dniem 1 maja b. r. ks. Jan Zieja przestał pełnić obowiązki wizytatora nauki religii w Diecezji Pińskiej. Obowiązki te objął ponownie **Ks. Prałat dr Witold Iwicki.**

Kuria Metropolitalna Wileńska wyznaczyła **ks. dr Dominika Gajlusza**, proboszcza i dziekana bieniakońskiego, wizytatorem nauki religii w szkołach na terenie dziekanatu bieniakońskiego, pow. lidzkiego (parafie: Bieniakonie, Soleczniki Wielkie, Soleczniki Małe, Butrymańce, Podborze, Werenowo, Ossowo, Hermaniszki, Gieranony, Konwaliszki i Dziewieniszki).

Konkurs na stypendia.

Wzorem lat ubiegłych Książnica-Atlas S. A. ufundowała na rok szkolny 1937/38 dwadzieścia pięć stypendiów dla uczniów szkół średnich w wysokości po zł 100, — każde. W bieżącym roku nasza Spółka wypłaci następujące stypendia:

1. Cztery stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem w nauce języka polskiego.
2. Cztery stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem do historii.
3. Cztery stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem do matematyki.
4. Cztery stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem w nauce geografii.
5. Dwa stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem w nauce języków nowożytnych.
6. Dwa stypendia uczniom (uczennicom) szkół średnich ogólnokształcących, odznaczającym się zamiłowaniem w nauce filologii klasycznej.
7. Pięć stypendiów uczniom (uczennicom) szkół średnich handlowych, odznaczającym się dobrymi postępami w nauce przedmiotów handlowych.

Powyższe stypendia będą wypłacone w dniu 11 listopada 1937 r. za pośrednictwem Dyrekcji Zakładu, do którego dany uczeń uczęszcza.

Zarząd S-ki Akc. Książnica-Atlas prosi uprzejmie wszystkie Dyrekcje szkół średnich ogólnokształcących oraz szkół handlowych, aby raczyły w porozumieniu z Radą Pedagogiczną podać do wiadomości podpisanego Zarządu, w terminie do 10 października 1937 r., imię i nazwisko jednego ucznia (uczennicy), zasługującego na otrzymanie jednego z wyżej wymienionych stypendiów.

Przyznanie stypendiów nastąpi na posiedzeniu Rady Nadzorczej drogą losowania. Dlatego obok nazwiska ucznia, zakładu do którego uczęszcza, właściwego województwa oraz przedmiotu, w którym uczeń (uczennica)

celuje, nie należy podawać żadnego uzasadnienia.

Zarząd Spółki Akcyjnej Książnica-Atlas, Lwów, ul. Czarneckiego 12, Warszawa 1, Nowy Świat 59.

Listonosze na wsi.

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów pismem z dnia 20 lipca 1937 Nr 0 org. 18 powiadomiła, że z dniem 1 sierpnia br. wprowadza się służbę listonosza wiejskiego we wszystkich placówkach pocztowo-telekom. położonych na terenie powiatu wileńsko-trockiego.

Czynności listonosza wiejskiego będą polegały na:

a) doręczaniu adresatom do domów przesyłek listowych zwykłych i poleconych, czasopism, druków, paczek małych do 1 kg. bez i z podaną wartością do 200 zł, listów wartościowych do 200 zł i obciążonych pobraniem do sumy 200 zł, zleceń inkasowych i pocztowych do sumy 200 zł, oraz przekazów pocztowych, kasowych, telegraficznych i czekowych P. K. O.

b) przyjmowaniu przesyłek listowych zwykłych i poleconych, listów wartościowych do 200 zł przekazów pocztowych do 200 zł paczek małych do 1 kg. bez i z podaną wartością do 200 zł, wpłat w obrocie czekowym i oszczędnościowym P. K. O. do 200 zł zleceń na prenumeratę czasopism, telegramów i opłat radiofonicznych.

c) sprzedaży znaczków i płatnych druków pocztowych, znaczków stemplowych oraz opróżnianiu skrzynek listowych, umieszczonych w większych miejscowościach.

Służba doręczeń będzie się odbywać 2, względnie 3 razy w tygodniu.

Doręczanie korespondencji na terenie pow. Wilno-Troki będzie się odbywało do wszystkich wsi bez wyjątku.

107

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

ORGANIZACJA OPIEKI NAD T. ZW. PRAKTYKANTAMI.

Przed dwoma laty ukazał się w Dzienniku Urzędowym naszego Kuratorium okólnik w sprawie opieki nad początkującymi nauczycielami (Dz. Urz. Kuratorium O.S. Wil. z r. 1935 Nr 11 poz. 78). W okólniku tym, mającym charakter instrukcji ramowej, Kuratorium powołując się na zasady i wytyczne, ustalone przez Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 3 lipca 1926 r., określiło bliżej obowiązki tak samych praktykantów jak i kierowników praktyki, z jednoczesnym zaleceniem, by szkolenie praktykantów odbywało się w porozumieniu z kierownictwami Ognisk metodycznych na terenie Okręgu.

Ramowy charakter okólnika z jednej strony, a z drugiej ważność sprawy i napotykane niejednokrotnie przy jej praktycznym realizowaniu trudności techniczne każą wracać do niej od czasu do czasu, a to celem dodatkowego jej oświetlania wzgl. dalszego rozwinięcia i uzupełniania.

W poniższym przyczynku opartym przede wszystkim na własnych doświadczeniach, i spostrzeżeniach, poczynionych w czasie kierowania pracą nauczycieli początkujących, będą uwzględnione zasadnicze składniki praktyki przedegzaminowej, ponadto zaś będą omówione obowiązki kierowników praktyki i samych praktykantów.

Uwagi ogólne.

Kandydaci na nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących, którzy zdobyli już odpowiednie przygotowanie naukowe t. j. dyplom magistra filozofii i pragną uzyskać właściwe kwalifikacje pedagogiczne, a to przez złożenie państwowego egzaminu na nauczyciela szkół średnich, muszą od r. szk. 1926/27 w myśl rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 3.VII. 1926 Nr II.7722/26 odbyć dwuletnią praktykę przedegzaminową w szkole wyznaczonej im na ich własną prośbę przez jedno

z Kuratoriów, upoważnionych do organizowania tej praktyki[1]).

We wspomnianym wyżej okólniku Kuratorium O. S. Wil. z r. 1935 czytamy, że praktyka przedegzaminowa jest okresem intensywnej pracy dla kandydatów, w czasie którego winni oni nie tylko opanować metody nauczania w ogólności, a dydaktykę swego przedmiotu w szczególności, ale także zapoznać się z całością organizacji wychowania i pracy szkoły, poznać życie szkolne we wszystkich jego przejawach, oraz ustalić właściwy stosunek do młodzieży szkolnej, tak, by po ukończeniu praktyki szli do pracy dokładnie zorientowani w swej specjalności jako też świadomi zadań i obowiązków nauczyciela-wychowawcy. Okres praktyki jest również czasem próby zdolności dydaktycznych, zainteresowań naukowych i społecznych oraz charakteru moralnego początkującego nauczyciela. Nierzadko w tym okresie właśnie urabia się osobowość nauczyciela, a od mniej lub więcej sumiennego wdrożenia go w obowiązki zawodu zależeć będzie kierunek i wyniki całej jego przyszłej pracy. Wysoki poziom wychowawczy i dydaktyczny szkoły, do której kandydat został przydzielony, odpowiednia a więc pełna życzliwości wzajemnej i koleżeństwa atmosfera w Gronie Nauczycielskim i dobry przykład na punkcie pracowitości, sumienności i obowiązkowości, wreszcie wytężona praca kandydata nad samym sobą—oto nieodzowne warunki ukończenia praktyki z wynikiem pozytywnym.

Praktyka przedegzaminowa odbywa się z reguły pod opieką i pod kierownictwem. Opiekę nad praktykantami sprawują: 1) specjalny kierownik dydaktyczny i współdziałający z nim kierownik Ogniska metodycznego, 2) dyrektor danego zakładu i 3) wizytator okręgowy. Do kierownika dydaktycznego należy przede wszystkim opieka nad dydaktyką przedmiotu i prowadzeniem lekcyj. Dyrektor wprowadza praktykanta w pracę wychowawczą i w czynności administracyjno-gospodarcze. Wizytator czuwa nad całością pracy i kontroluje jej wyniki.

[1]) Praktyka może być organizowana także w szkole powszechnej. Pożądanym byłoby omówienie tej sprawy przez nauczycieli szkół powszechnych **(Red.)**.

Pierwszy rok praktyki.

Kandydat, pragnący odbyć praktykę przedegzaminową, winien w terminie do końca czerwca wnieść do Kuratorium podanie, załączając doń a) metrykę, b) dowód obywatelstwa polskiego, c) krótką charakterystykę przebiegu studiów wraz z odpowiednimi świadectwami, d) curriculum vitae.

Po otrzymaniu z Kuratorium zezwolenia na odbywanie praktyki przedegzaminowej wraz z zawiadomieniem, do której szkoły zostaje przydzielony, winien kandydat zjawić się w oznaczonym terminie u dyrektora szkoły. Dyrektor powiadamia go, w których klasach i w jakim wymiarze godzin obejmie nauczanie; zapoznaje go także przy tej sposobności z kierownikiem dydaktycznym.

Z kolei przychodzi do pierwszej konferencji kierownika dydaktycznego z kandydatem, w czasie której powinno się ustalić szczegółowy plan pracy, związanej z wykonywaniem praktyki, plan ten, w którym należy przewidzieć to wszystko, o czym niżej ad A) jest mowa, należy zawczasu uzgodnić z dyrektorem, który przez zatwierdzenie go nadaje mu ze swej strony moc obowiązującą.

A) 1) Przez pierwsze kilka tygodni (od 4 do 6) kandydat nie prowadzi jeszcze lekcyj samodzielnie, natomiast uczęszcza na lekcje kierownika dydaktycznego (przynajmniej na dwie lekcje dziennie i to w klasach najniższych), pisze z nich dokładne protokóły, przedkładając je do wglądu kierownikowi; poza tym zaznajamia się w tym właśnie czasie z Programem nauki, z podręcznikami szkolnymi i innymi pomocami naukowymi do danego przedmiotu, z rozkładem materiału na poszczególne okresy roku szkolnego; wreszcie poświęca się intensywnie lekturze, dotyczącej metodyki swego przedmiotu, korzystając w tym z rad i wskazówek kierownika dydaktycznego.

Z uwagi na to, że pierwsze wrażenia i przeżycia zapisują się głęboko w naszej psychice, jest rzeczą niezmiernie ważną, by te właśnie lekcje kierownika dydaktycznego były pod względem naukowym, metodycznym i wychowawczym, pod względem tonu, toku i postawy wobec klasy możliwie najwzorowsze.

2) Od 5 wzgl. 7 tygodnia kandydat próbuje prowadzić lekcje sam w jednej na razie klasie (najlepiej w kl. II) i to w obecności kierownika—z tym, że na 2 dni przed każdą lek-

cją opracowywuje piśmiennie szczegółowy jej konspekt. Konspekt ten wręcza kierownikowi do korekty i ulepszenia; kierownik zwraca mu go rychło wraz ze swymi uwagami, nie później jak w przeddzień mającej się odbyć lekcji. Po lekcji praktykant pisze dokładne sprawozdanie z jej faktycznego przebiegu i osiągniętych wyników. Sprawozdania polekcyjne dostarczą materiału na te konferencje, o których mowa niżej w punkcie 6). W razie, gdyby, interes dydaktyczny czy wychowawczy lekcji mających się odbyć bezpośrednio, tego wymagał, trzeba by je omówić zaraz „na gorąco".

3) Od tygodnia 15 t. j. od początku II okresu praktykant rozpoczyna prowadzenie lekcyj także w innej klasie, o ile dyrektor zakładu w przydziale zajęć na rok szk. to przewidział. Obecność kierownika dydaktycznego na tych lekcjach, układanie konspektów i sprawozdawczych protokółów polekcyjnych obowiązuje, jak wyżej przy punkcie 2).

4) Od tygodnia 25 t. j. od początku okresu III obecność kierownika na lekcjach, prowadzonych przez praktykanta nie jest nieodzowna. Od szczegółowych konspektów można przejść do układania ramowych i bardziej elastycznych planów. Natomiast sprawozdawcze protokóły polekcyjne wciąż jeszcze obowiązują. W tym czasie należałoby uświadomić praktykantowi niebezpieczeństwa, tkwiące w przesadnym schematyzowaniu postępowania dydaktycznego, oraz pouczyć go i pokazać mu, jak postępowanie dydatyczne naginać do danej treści i formy przerabianego materiału, a także do aktualnych zainteresowań, reakcyj i potrzeb danego środowiska uczniowskiego.

5) W tygodniach od 5 wzgl. 7 do 34, praktykant bywa przynajmniej 1 raz w tygodniu na lekcjach nauczycieli swojego przedmiotu i to w okresie I i II wyłącznie u swojego kierownika dydaktycznego, a w okresie III także u innych nauczycieli w/g wskazówek kierownika i po uzyskaniu zgody właściwych dyrektorów szkół.

Żeby uchronić praktykanta przed niepotrzebnym rozpraszaniem się, nie jest wskazane by uczęszczał już w pierwszym roku praktyki na t. zw. lekcje pokazowe z nieobjętych jego specjalnością przedmiotów.

6) Pod koniec każdego tygodnia kierownik dydaktyczny zaprasza praktykanta na konferencję dyskusyjną. Nie należy na nią żałować czasu i trzeba ją dobrze przygotować i przeprowadzić. Na tych konferencjach są omawiane lekcje (cel, plan, przeprowadzenie, wyniki) i to lekcje prowadzone zarówno przez kierownika dydaktycznego, jak i przez praktykanta.

I z własnego doświadczenia i z obserwacji, czynionych nad praktykantami, wiemy, że początki idą nieudolnie, że pierwsze kroki bywają stawiane niezaradnie. Stąd przyjdzie nie raz i nie dwa omawiać wszystko, co się na lekcji dzieje i co się dziać powinno, i to szczegół po szczególe od wejścia do klasy aż po odezwanie się dzwonka na przerwę. Z tych rozmów musi praktykant wynieść przeświadczenie, że tu każde słowo, każdy gest, każda czynność nauczyciela i ucznia jest ważna i odpowiedzialna, że ze względu na cele dydaktyczne i wychowawcze pracy szkolnej niczego nie wolno bagatelizować, przeoczać, marnować. Sposobności do omówienia szczegółów dostarczą konkretne spostrzeżenia.

Przy omawianiu techniki lekcyjnej należy zwrócić baczną uwagę na następujące momenty: a) Jak dokonano opracowania materiału? A więc — 1. Czy materiał lekcji był opracowany właściwie ze względu na jego treść i stosunek do Programu. 2. Czy sposób podania materiału odpowiadał zdolności pojęcia, zrozumienia i przyswojenia go przez klasę. 3. Czy materiał pod względem formy był ujęty właściwie, żywo, zwięźle, a wyczerpująco i językowo poprawnie. 4. Czy środki nauczania zastosowano dostatecznie i umiejętnie: pokaz przedmiotu, rysunek, mapa, przeźrocza, ewentualnie czytanie lub opowiadanie nauczyciela. b) Jak się odbyło zastosowanie materiału dla celów kształceniowych? A więc—1. Czy zastosowane ćwiczenie piśmienne było uzasadnione a nie przypadkowe. 2. Czy temat pracy był sformułowany poprawnie i czy zawierał nowe wartości. 3. Czy praca utrwalała jedynie zdobyte pojęcia, czy też pobudzała do samodzielnego myślowego wysiłku, budząc radość z panowania nad przedmiotem.—c) Jak się przedstawiał zewnętrzny przebieg lekcji? A więc — 1. Czy były przestrzegane przepisy dobrego wychowania i karności szkolnej. 2. Czy były przestrzegane przepisy higieny pracy umysłowej. 3. Czy wszędzie uwzględniono stronę wychowawczą, gdzie materiał i tok lekcyjny nastręczał po temu sposobność. 4. Czy uczniów trak-

towano możliwie indywidualnie, zadając zdolniejszym pytania trudniejsze, średnio uzdolnionych wciągając do współpracy ze zdolniejszymi, a mało uzdolnionych zachęcając do naśladowania jednych i drugich. 5. Czy ton, tempo i zachowanie się nauczającego były pod każdym względem poprawne. 6. Czy pytania były krótkie, zrozumiałe, logicznie ze sobą związane i językowo poprawne. 7. Czy wywoływały one w umyśle ucznia pożądane skojarzenia i czy pozwalały wykazać mu jego wiadomości. 8. Czy wnikano w myśli ucznia, dopomagano umiejętnie do ich sformułowania, a unikano niepotrzebnych dygresyj. 9. Czy pytania nauczyciela nie zawierały prawie gotowych odpowiedzi. 10. Czy odpowiedzi uczniów poprawiano trafnie pod względem rzeczowym i językowym. 11. Czy umiejętnie zbierano w całość osiągnięte wyniki. 12. Czy w miarę potrzeby korzystano z chóralnego czytania, wygłaszania, utrwalania w klasycznej formie aforyzmu, przysłowia, sentencji. 13. Czy korzystano tam, gdzie należało, z tablicy i kredy. 14. Czy nauczyciel nie mówił za dużo, zbyt głośno, zbyt cicho, monotonnie. 15. Czy nie odpowiadał za ucznia i czy nie powtarzał odpowiedzi ucznia. 16. Czy nie pytał tych samych uczniów. 17. Czy się właściwie „umiejscowił” w klasie. 18.Czy nie tolerował takich złych przyzwyczajeń uczniowskich, jak wyrywanie się z odpowiedzią, odpowiadanie nie w porę, podpowiadanie, zła postawa przy odpowiedzi, pozostanie w pozycji stojącej po odpowiedzi, odpowiadanie za cicho, niepoprawianie błędów językowych.

W związku z prowadzeniem lekcyj należy omówić przy nadarzającej się każdorazowo sposobności takie sprawy, jak korzystanie z podręcznika przez nauczyciela i ucznia, organizację pracy domowej, prowadzenie i kontrolę zeszytów przedmiotowych, technikę klasówek, correctów, prowadzenie notatek z lektury uzupełniającej i prywatnej, ocenę odpowiedzi ustnych i prac piśmiennych, klasyfikację okresową. Tu także miejsce na wspólne szukanie sposobów rozwiązywania trudniejszych zagadnień dydaktycznych i odpowiednich dla danej klasy chwytów wychowawczych, zapewniających na przyszłość lepszy przebieg lekcyj.

Niezmiernie cennym jest zachęcenie praktykanta do własnej inicjatywy dydaktycznej i korzystanie z jego pomysłów. Działa to na niego ośmielająco, budzi w nim wiarę we własne siły i pozwala mu już na progu pracy zawodowej zakosztować dużo wewnętrznego zadowolenia.

Pod koniec każdego miesiąca należy poświęcić osobną konferencję wymianie zdań na temat ważniejszych zagadnień dydaktyczno-metodycznych w zakresie specjalności, a to celem skontrolowania, czy praktykant uprawia zaleconą mu lekturę dydaktyczną. Ze wszystkich tych pogadanek praktykant opracowywuje króciutkie notatki w swoim „zeszycie pracy”, który co okres przedkłada kierownikowi do przejrzenia.

7) Szkolenie praktykanta odbywać się powinno w porozumieniu z kierownikiem odpowiedniego Ogniska metodycznego.

Do obowiązków kierownika Ogniska metodycznego należy: a) prowadzenie ewidencji praktykantów danej specjalności, b) pośredniczenie w dostarczaniu praktykantowi odpowiedniej lektury dydaktycznej, c) w razie hospitowania szkoły, przyjrzenie się pracy praktykanta, podzielenie się spostrzeżeniami z kierownikiem praktyki dydaktycznej ew. zaś przeprowadzenie lekcji pokazowej w klasie, w której praktykant uczy.

Kierownik ogniska metodycznego jest obowiązany służyć kierownikowi praktyki dydaktycznej radą i pomocą zarówno w zakresie fachowej literatury, jak też w zakresie najnowszych zdobyczy dydaktycznych.

B) Równolegle z zabiegami kierownika dydaktycznego, zmierzającymi do ułatwienia kandydatowi rychłego i owocnego uporania się z trudnościami przy opracowywaniu i przeprowadzaniu lekcyj, dyrektor zakładu wprowadza praktykanta w pracę wychowawczą.

W tym celu:

1) na początku II okresu przydziela praktykanta do pomocy jednemu z opiekunów klasowych, ten zaś ze swej strony uświadamia go o fizjonomii danej klasy i o niektórych (a mianowicie — typowych) zabiegach wychowawczych;

2) poleca praktykantowi hospitować zebrania jednej z organizacji uczniowskich oczywiście po uprzednim porozumieniu się z jej opiekunem);

3) wyznacza praktykantowi od czasu do czasu dyżury porządkowe;

4) zezwala mu na obecność na posiedzeniach Komisji przedmiotowych, a nawet na

niektórych posiedzeniach pełnej Rady Pedagogicznej, zobowiązawszy go wpierw słowem uczciwości obywatelskiej do należytego respektowania obowiązku „tajemnicy służbowej".

Przynajmniej 1 raz w okresie dyrektor zaprosi praktykanta na prywatną rozmowę celem bliższego poinformowania się o przebiegu jego pracy dydaktycznej i wychowawczej. Przy tej sposobności pouczy go o właściwym stosunku do młodzieży, do Opieki domowej, do personelu pomocniczego i do Grona Nauczycielskiego, a także skonstatuje, o ile praktykant wyrabia w sobie obowiązkowość i poczucie odpowiedzialności za dokładne wykonywanie obowiązków nauczycielsko-służbowych.

C) Wizytator okręgowy czuwa nad jednolitym przeprowadzaniem praktyki na terenie zakładów swego rejonu.

W tym celu:

1) zgłasza wnioski w sprawie doboru szkół, w których może się odbywać praktyka przedegzaminowa;

2) dobiera w/g swego uznania specjalnych kierowników dydaktycznych;

3) czuwa nad tym, czy i o ile szkolenie praktykantów odbywa się w porozumieniu z kierownikami Ognisk metodycznych;

4) w czasie wizytacji zakładu hospituje lekcje praktykanta, oraz przeprowadza z nim rozmowy tak na temat lekcji, jak i na temat lektury dydaktycznej.

Dyrekcja zakładu jest obowiązana uwidocznić wyraźnie w rozkładzie zajęć przydział godzin i innych czynności, wyznaczonych praktykantom. Kierownik dydaktyczny i kierownik Ogniska metodycznego winni najdalej w m-cu październiku przedłożyć wizytatorowi na piśmie dokładny wykaz lektury dydaktycznej, wyznaczonej praktykantowi.

Drugi rok praktyki.

O ile pierwszy rok praktyki da wyniki zadowalające, to w drugim roku można będzie pozostawić praktykantowi większą swobodę ruchów i pełniejszą samodzielność.

Oczywista, że zasadnicze składniki praktyki przedegzaminowej, jako to prowadzenie i hospitowanie lekcyj, praca nad dydaktyką przedmiotu głównego i praktycznym opanowaniem dydaktyki ogólnej, poznawanie życia, pracy i organizacji wychowawczej danej szkoły — winny być wciąż na pierwszym planie, szczególnie w okresie I i II. Punkt ciężkości przyjdzie przesunąć na sprawę przygotowania się do lekcji trudnych, a w związku z tym trzeba będzie możliwie najczęściej wskazywać praktykantowi na te źródła w literaturze dydaktycznej i podręcznikowej, które mu najpewniej pomogą wybrnąć z sytuacji zawikłanych. W drugim roku praktyki powinien się zacieśnić kontakt praktykanta z Ogniskiem metodycznym. Przede wszystkim zaznajomi się praktykant dokładnie z organizacją pracowni, zbiorów pomocy naukowych i bibliotek, które w Ogniskach są odpowiednio urządzone i zaopatrzone, następnie zaś nawiąże za pośrednictwem kierownika Ogniska kontakt z innymi wybitniejszymi fachowcami i przyjrzy się lekcjom, prowadzonym przez różnych nauczycieli w różnych warunkach. Zainteresuje się ew. również poczynaniami jednostek twórczych, torujących nowe drogi w dydaktyce i zetknie się w ten sposób z zagadnieniem eksperymentu w nauczaniu.

Nie nastręczy to zbytnich trudności praktykantom, pracującym w miastach, w których istnieją Ogniska metodyczne. Praktykantom natomiast, pracującym na prowincji, przyjdzie w tym wypadku z pomocą kierownik Ogniska, organizując odpowiednie konferencje lub zjazdy.

W drugim roku jest wskazane bywanie praktykantów na lekcjach przedmiotów pokrewnych, korelujących.

Dyrektor zakładu przydziela praktykantowi czasowo lub na stałe opiekuństwo bądź klasy, bądź którejś organizacji uczniowskiej. Zatrudnia go również od czasu do czasu w charakterze zastępczym już to w pracach biblioteki szkolnej, już to w pracowniach, a nawet w kancelarii i przy porządkowaniu wzgl. kontrolowaniu inwentarza. Wreszcie pozwala mu na przysłuchiwanie się obradom zebrań rodzicielskich, wyznacza go do asystowania przy egzaminach wstępnych i przydziela do pomocy kierownikom wycieczek szkolnych, najpierw klasowych, później zbiorowych.

Wymiar pracy praktykantów i kierowników praktyki.

Do tego, co w uwagach ogólnych powiedziano o warunkach ukończenia praktyki z wynikiem pozytywnym, należy tu dodać, że wymiar pracy praktykantów winien być racjonal-

nie dozowany. Nie wolno praktykanta przeciążać.

Zgodnie z wytycznymi, ustalonymi przez nasze Ministerstwo, praktykant w pierwszym roku swej praktyki może uczyć najwyżej 8—10 godzin tygodniowo.

W roku drugim ilość lekcyj może już być większa, w żadnym jednak wypadku nie powinna dochodzić do ilości normalnej t. j. określonej jako wymiar pracy nauczyciela etatowego szkoły państwowej w danym przedmiocie. Nie pozwala na to z jednej strony interes praktykanta, będącego w trakcie studiów przedegzaminowych, z drugiej strony interes szkoły, bądź co bądź narażonej na skutki błędów, wynikających zarówno z braku doświadczenia dydaktycznego u początkujących nauczycieli, jak i z niebezpieczeństwa powierzchowności ich pracy.

Nie powinno się także przeciążać kierowników dydaktycznych. Należy przyjąć jako zasadę, że na 1 kierownika przypada tylko 1 praktykant. Kierownik praktyki dydaktycznej powinien zasadniczo korzystać ze zniżki godzin. Opieka nad grupą praktykantów mogłaby być powierzona tylko w tym wypadku, gdyby kierownik dydaktyczny otrzymał wydatną zniżkę godzin.

Kontrola pracy praktykantów.

Jeżeli opieka nad praktyką przedegzaminową ma spełnić swoje zadanie t. zn. z jednej strony utorować młodym adeptom zawodu nauczycielskiego drogę do uzyskania właściwych kwalifikacji pedagogicznych, a z drugiej ułatwić Władzom szkolnym selekcję, obliczoną na wyłowienie z rzeszy praktykanckiej materiału naprawdę wartościowego, to musi być wykonywana pedagogicznie. Tu trzeba wszystko zrobić co się tylko da, by adepta do zawodu nauczycielskiego należycie wychować. Należy go tedy otoczyć serdeczną życzliwością, nie zamykać mu oczy na taką rzeczywistość szkolną, jaką ona de facto jest, i dać mu możność wypróbowania zawczasu własnych uzdolnień, zainteresowań i charakteru. Gdy zajdzie tego potrzeba, nie wolno się cofać i przed stosowaniem nacisku. W razie zauważenia u praktykanta takich cech, które przemawiają za tym, że nie jest on powołany do zawodu nauczycielskiego, trzeba by mu to uświadomić, by ew. szukał w życiu innej drogi; nie zmarnował siebie oraz nie narażał szkoły na poważne szkody.

Dla ułatwienia czynnikom, wykonującym opiekę nad praktyką należytego z ich strony wywiązania się z ich zadań należałoby wedle możności opiekę nad kandydatem — humanistą organizować w szkole, gdzie dyrektorem jest humanista, a nad kandydatem — realistą, gdzie dyrektorem jest realista.

Po upływie drugiego roku praktyki tak kierownik dydaktyczny jak i dyrektor zakładu przesyłają do Kuratorium *sprawozdanie* z przebiegu praktyki według następującego schematu:

a) nazwisko i imię praktykanta,

b) przedmiot główny nauczania,

c) czas trwania praktyki przedegzaminowej,

d) klasy, w których kandydat udzielał lekcyj samodzielnie,

e) klasy, w których kandydat hospitował lekcje kierownika dydaktycznego lub innych nauczycieli,

f) ilość godzin tygodniowo zajęć praktykanta,

g) klasa wzgl. organizacja uczniowska, w której miał przydzielone opiekuństwo,

h) krótka, a istotna charakterystyka przeprowadzonych lekcji oraz całokształtu prac dydaktycznych i wychowawczych praktykanta,

i) jasno sformułowany wniosek o uznanie lub nieuznanie praktyki,

j) ocena praktyki według skali: dobra, dostateczna, niedostateczna.

Czynności tej, jako nadzwyczaj odpowiedzialnej, należy dopełnić po skrupulatnym zważeniu wszystkich—za i przeciw. *A. R.*

WSPÓŁPRACA PAŃSTWOWEGO GIMNAZJUM IM. EM. PLATER W GRODNIE ZE SZKOŁAMI POWSZECHNYMI.

Ogólna akcja opieki szkół średnich nad szkołami powszechnymi objęła i nasze gimnazjum.

W roku 1935/36 uczennicom klas pierwszych została przydzielona szkoła powszechna 4-klasowa koedukacyjna o 8 kilometrów od Grodna. Na zebraniach klasowych pod kierunkiem wychowawczyń został ułożony plan współpracy. Miał on polegać na:

1) wymianie korespondencji,

2) zaopatrzeniu szkoły w najpotrzebniejsze pomocy szkolne,

3) przesyłaniu upominków na święta Bożego Narodzenia, oraz na dzień 19 marca, w celu uczczenia pamięci Pierwszego Marszałka Polski J. Piłsudskiego,

4) zaproszeniu starszych dzieci do Grodna.

Do realizowania planu przystąpiono z zapałem. Korespondencja uczennic z młodzieżą wiejską była ożywiona i systematyczna. Uczennice opisywały swoją szkołę, życie i uroczystości szkolne, Grodno, zabytki historyczne miasta, przesyłały życzenia świąteczne. Dzieci wiejskie zawsze odpisywały na otrzymane listy, a chcąc się odwzajemnić upominkiem przysłały kilkanaście kawałków płótna na serwetki. Wreszcie 20 maja przybyła młodzież w ilości 34-ch osób z bukietami leśnych i polnych kwiatów na całodzienną wycieczkę do Grodna. Drogę odbyła pieszo pod opieką swojej nauczycielki. W przyjęciu i ugoszczeniu swych małych przyjaciół brały udział uczennice klas pierwszych i kilka ucz. z kl. VII, które oprowadzały gości po Grodnie i pokazywały im najważniejsze zabytki, nasze harcerki kierowały zabawą na boisku szkolnym. Program dnia składał się ze wspólnego śniadania, obiadu i podwieczorku, oprowadzania dzieci po mieście i pokazania im kościołów, ogrodu botanicznego, domku i pomnika Orzeszkowej, byntości w ogrodzie zoologicznym i w kinie. Młodzież nasza wykazała nie tylko szczerą i samorzutną gościnność, ale wiele inicjatywy w obmyśleniu i przygotowaniu wszystkiego, co mogłoby uprzyjemnić dziatwie wiejskiej pobyt w mieście. Obdarzone drobnymi upominkami wróciły dzieci ciężarowym autem do domu, aby podzielić się wrażeniami z rodziną i rówieśnikami. Wiele z nich po raz pierwszy było w kinie, wszystkie zobaczyły miasto nie tylko od strony dokonywanych w sklepach zakupów. Wspólnie spędzony dzień, nowe wrażenia, bezpośrednie obcowanie zacieśniły wzajemny przyjazny i życzliwy stosunek, czego wyrazem były dalsze listy. Oto urywek: „Miłe Koleżanki! Dziękujemy Wam za wszystkie przyjemności: za jazdę autem, za kino, za pokazanie Grodna i zoo. Bardzo nam się ta wycieczka podobała i często o niej mówimy. Flance bardzo nam się przydały do ogródka szkolnego".

Wyniki rocznej opieki nad wiejską szkołą były pod względem wychowawczym dodatnie. Nasza młodzież: 1) poznała z listów ogólne warunki, w jakich dzieci wsi żyją i uczą się, 2) odczuła zadowolenie, jakie daje bezinteresowna praca, 3) obudziła w sobie chęć sprawienia innym przyjemności choćby z wyrzeczeniem się własnej,

Dzieci wiejskie: 1) dostały pomoce naukowe, 2) poznały miasto, wzbogaciły umysł pod wieloma względami (ogród zool., zabytki Grodna, kino).

Nasza i wiejska młodzież odczuła wspólną więź, łączącą młodzież różnych środowisk.

Pierwszy rok współpracy ze szkołą nasunął pewne spostrzeżenia natury ogólnej. Na wymianę listów należy zwrócić baczną uwagę, aby dzieci otrzymywały odpowiedzi na każdy swój list, bo opieszałość i zwłoka budzi w nich rozgoryczenie. Nad treścią wysyłanej z gimnazjum korespondencji należy dyskretnie czuwać, by opisy szkolnych obchodów, wycieczek względnie bytności w kinie nie obudziły w dzieciach wsi fałszywego mniemania o nauce szkolnej w mieście, pozornie nie opartej na pozytywnym codziennym trudzie.

Drugi rok współpracy 1936/37 rozpoczął się we wrześniu od wycieczki na wieś naszych klas opiekujących się szkołą. Przyjęcie było bardzo serdeczne i gościnne ze współudziałem rodziców dzieci, odbyła się wspólna przechadzka do lasu, gry, zabawy, palenie ogniska, pieczenie ziemniaków, podwieczorek i wspólna fotografia.

Poznanie przez młodzież gimnazjalną środowiska wiejskiego dało pełniejsze zrozumienie jego potrzeb. Posypały się ze strony naszej młodzieży różne pomysły okazania pomocy. Zatroszczono się w pierwszym rzędzie o dostarczenie podręcznej apteczki; już w końcu października mała szafka, pełna najkonieczniejszych leków, została wysłana na wieś. Korespondencja ożywiła się, nabrała więcej indywidualnych cech koleżeńskiej wymiany listów. Doraźna pomoc w nauce wypowiedziała się w przesłaniu 18 nowych podręczników, 200 zeszytów i wielu drobnych pomocy jak ołówki, kredki, farby, stalówki i t. p. Wzmianki w listach wysunęły konieczność dostarczenia odpowiedniej książki do czytania. Zorganizowana wśród opiekunek zbiórka przyniosła plon 70-ciu książek. Wiele było nowych, wszystkie czyste i porządnie oprawione, przed zakwalifikowaniem do wysłania przeglądane przez wychowawczynie.

Chłody jesienne i ogólno krajowa akcja pomocy zimowej nakazały naszym dziewczętom pomyśleć w pierwszym rzędzie o swym wiejskim koleżeńskim gronie. Wysłano dla najbiedniejszych dzieci 17 większych sztuk ubrania i cztery pary obuwia. Jak akcja naszej młodzieży zainteresowała dom, niech świadczy fakt zrobienia na drutach przez jedną z matek 28 par ciepłych rękawiczek dla dzieci wsi. Zorganizowano również systematyczne dożywianie, posyłając co dwa tygodnie w ciągu trzech najzimniejszych miesięcy 2-kilogramową puszkę specjalnie przygotowanego tłuszczu do chleba, a od czasu do czasu cukier, kawę w kostkach i suchary. Te smakowite paczki według słów nauczycielki budziły wielkie zadowolenie dzieci. Prócz przedmiotów zakupywanych lub zdobytych drogą zbiórek, dziewczęta uszyły 10 nowych koszul, 40 ozdobnych kołnierzyków, obrąbiły 3 tuziny chustek do nosa, zrobiły kilkanaście szalików, wykonały kilka gier i albumów jako pomoc do nauki historii i geografii. Na wiosnę przesłano na wieś dwie duże piłki.

Zapał i ambicja najpełniejszego zaopatrzenia szkoły stale wzrastały. Najpierw jako marzenie, później konkretne zamierzenie — powstał projekt nabycia i zainstalowania... radia. Młodzież rozpoczęła zabiegi w różnych kierunkach, aby otrzymać odbiornik dobry po możliwie najniższej cenie. Hasło „musi być radio dla szkoły powszechnej" przez kilka miesięcy panowało niepodzielnie wśród bezpośrednio zainteresowanej tą sprawą młodzieży trzech klas gimnazjum. Drobne indywidualne wyrzeczenia, rezygnacja z osobistych przyjemności, przeznaczanie na ten cel otrzymywanych od rodziców na własne wydatki pieniędzy, przy pewnej pomocy ze strony starszych, pozwoliły zrealizować marzenie. Państwowe Zakłady Tel. i Radiot. jak zwykle w tych wypadkach, możliwie obniżyły cenę aparatu z głośnikiem; zmontowaniem całości i instalacją na miejscu odbiornika zajął się jeden z naszych profesorów i dnia 19 marca 1937 roku dzieci wiejskie i ich rodzice po raz pierwszy usłyszeli wydobywające się z głośnika dźwięki muzyki i głos ludzki.

Reakcja wsi była żywa o czym świadczą listy: 1) „Dnia 22.III.1937 r. Kochane Koleżanki! Bardzo wielką przyjemność sprawiło mi radio, przysłane przez koleżanki. Nie mogłem napisać zaraz, bo chorowałem. Po chorobie przychodzę do szkoły, a tu radio gra pięknie, jak w bajce. Bardzo wielką przyjemność mamy każdy dzień, ponieważ piękne bardzo nadają audycje z Warszawy i my słuchamy z wielką ciekawością i przyjemnością. Bardzo wielką mamy teraz przyjemność i wiemy, co się dzieje w świecie i w Polsce. Nauczyliśmy się już kilku piosenek bardzo ładnych... Uczeń IV kl.". 2) „Dnia 22.III.1937 r. Kochane Koleżanki! Dziękujemy Wam za radio; taką zrobiłyście nam niespodziankę. Wieczorami przychodzą i nasi rodzice i cieszą się słuchając różnych audycji. Każdego rana śpieszymy, aby posłuchać rannych audycji... Ucz. kl. IV".

Zakończeniem tegorocznej współpracy był wyjazd 20 uczennic pod opieką wychowawczyni na wieś, by wspólnie z tamtejszymi dziećmi wykonać część programową na dzień 3-go maja oraz zaprosić je do Grodna, gdzie podobnie jak ubiegłego roku będą serdecznie i gościnnie przyjęte.

Nasze gimnazjum jest w kontakcie z czterema szkołami w kraju i jedną poza granicami kraju (Parana). Współpracują w akcji wszystkie klasy gimnazjum nowego typu: kl. IV-ta wykonała 25 sztuk różnego rodzaju pomocy jak: dźwignię, kołowrót, motorek elektryczny, blok, wagi, zegar słoneczny, cztery gablotki i t. d. Według słów nauczyciela szkoły powszechnej przedmioty te okazały się nader pożyteczne i dobrze działające. Prócz tego wykonano i przesłano szkołom poglądowe tabliczki mnożenia, komplety cyfr w zakresie do 10-ciu, liczydełka, metry składane i drewniane, dwie tarcze zegarowe, gablotki i wiele innych drobnych przedmiotów i pomocy. Jednej ze szkół wysłano mapę Europy, innej—powiatu grodzieńskiego.

Najkonieczniejsze leki, wata, gaza, mydło stanowią zwykle żelazną pozycją przeznaczoną dla każdej szkoły, obok podręczników, zeszytów, książek do czytania, ciepłej odzieży, bielizny i słodyczy.

Najtrudniejsze jest wytworzenie między szkołami obu typów stosunku współdziałania, aby nie było ofiarodawców i obdarowywanych. W tym kierunku wiele zdziałać mogą nauczyciele szkół powszechnych, bo dzieci szukają możności wywzajemnienia się, oto urywek z listu jednej z nauczycielek: „...Jeszcze w zimie dzieci zwróciły się do mnie z zapytaniem „coby mogły zrobić Koleżankom z Grodna", postanowiły wykonać pisanki. Wiele energii i zapału

włożyły w swoją pracę, łzy miały w oczach, kiedy pisanka wypadła blado...” Inna szkoła przysłała własnoręcznie wykonane cztery słomianki. Tak więc pomału zarysowuje się wymiana prac.

Pomyślną lub utrudniającą okolicznością nawiązania ściślejszego kontaktu jest bliższa lub dalsza odległość szkół. Pozytywna współpraca układa się lepiej ze szkołami bliższymi, nad dalszymi może istnieć raczej „opieka”, przynosi ona pożytek szkołom powszechnym, ale posiada mniej wartości wychowawczych.

J. N.

POEZJE WŁADYSŁAWA SYROKOMLI JAKO MATERIAŁ REGIONALNY W SZKOŁACH NA WILEŃSZCZYŹNIE.

(W 75 rocznicę zgonu poety)

15 września b. r. upływa 75 lat od chwili zgonu Władysława Syrokomli. W związku z tą rocznicą zamieszczamy poniższy artykuł, pragnąc w ten sposób uczcić pamięć zasłużonego poety i patrioty przez przypomnienie wartości wychowawczych i dydaktycznych zawartych w jego utworach.

Redakcja.

Wiadomo jest, że Władysław Syrokomla to pseudonim poety. Nazywał się właściwie Ludwik Kondratowicz. Urodził się we wsi Smolhowie, ziemi mińskiej, pow. Bobrujskiego, dnia 29 września 1823 r. Zmarł w Wilnie 15 września 1862 r.

W skrócie tak się przedstawia jego życie. Lata dziecięce spędził w nadniemeńskim folwarku Marchaczewszczyźnie, dzierżawionym przez jego ojca; kształcił się w szkołach dominikańskich w Nieświeżu i Nowogródku; po ukończeniu pięciu klas z powodu ubóstwa rodziców zaniechał dalszej nauki i najpierw pomagał ojcu w gospodarstwie, a następnie otrzymał miejsce w zarządzie dóbr Radziwiłłowskich w Nieświeżu, gdzie w dalszym ciagu sam się kształcił, pracując przeważnie nad historią i literaturą ojczystą, do czego wielką mu było pomocą bogate archiwum książęce. Ożeniwszy się w bardzo młodym wieku, osiadł na roli w Załuczu nad Niemnem, ale po kilku latach gospodarki i pracy literackiej przeniósł się do Wilna, skąd wszakże już po roku, nie mogąc dłużej wytrwać wśród gwaru miejskiego, wrócił na wieś i osiadł na wziętej w dzierżawę wiosce Borejkowszczyźnie pod Wilnem. Stąd czynił niekiedy wycieczki w głąb Litwy, dwa razy był w Warszawie i raz w Krakowie i Poznaniu; pod koniec życia na stałe zamieszkał w Wilnie. Żyjąc z dość liczną rodziną w ciągłym niedostatku, przechodził niejednokrotnie chwile ciężkiej biedy materialnej i umarł niemal w nędzy.

Uprawiał Władysław Syrokomla trzy działy poezji: lirykę, epikę i dramat; ten ostatni należy do najsłabszych prac poety; prawdziwym mistrzem okazał się w szeregu gawęd; piękne są również jego wiersze liryczne, to też gawędami i piosnkami zdobył sobie poczesne miejsce w literaturze: zdobył je też tłumaczeniami całokształtu twórczości łacińskiej poetów XVI i XVII w.: Klemensa Janickiego, Jana Kochanowskiego, Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, Mikołaja Smoguleckiego, Joachima Bielskiego i Sebastiana Klonowicza. oraz tłumaczeniami licznych wyjątków z Szymona Szymonowicza, Jana Dantyszka, Jędrzeja Krzyckiego, Grzegorza z Sambora, Jana Derszniaka, Adama Świnki i innych. Osobny dział stanowią wspomnienia i podróże poety.

W utworach swych Władysław Syrokomla był bezwiednym propagatorem regionalizmu, który w okresie rządów zaborczych ze względów zupełnie zrozumiałych nie mógł ujrzeć światła dziennego, a który jako ruch zorganizowany, a przede wszystkim świadomy ukazuje się dopiero po odzyskaniu niepodległości. Właściwie hasło do rozpoczęcia zorganizowanej powszechnej pracy regionalnej było rzucone w r. 1924 w październikowym numerze „Przeglądu Współczesnego”.

Nowy program jęz. polskiego w publicznych szkołach powszechnych, doceniając znaczenie środowiska i regionu, przy wprowadzaniu dzieci w świat otaczających je zjawisk, tak zróżnicowanych na długim i szerokim obszarze Rzeczypospolitej, poleca nauczycielowi czerpać stamtąd materiał w różnych ćwiczeniach, przy każdej nadarzającej się sposobności.

Z Wileńszczyzną i Nowogródczyzną wiąże się twórczość wielu autorów. Najbogatszy jednak materiał nie tylko regionalny, lecz i środowiskowy można czerpać z utworów poety, najściślej zrośniętego z regionem wileńskim, mianowicie z utworów Władysława Syrokomli. Przede wszystkim pamiętać trzeba, że życie jego upłynęło całkowicie w naszym regionie.

Poprzez Nieśwież, Nowogródek, Załucze,

Wilno trafił on do Borejkowszczyzny. Przedostatni etap Wilno, ze swym gwarem i hałasem ulicznym, mącił nastrój, Syrokomla tęsknił za ciszą wiejską, za życia prostotą. Borejkowszczyzna pociągała go. Miał tu wieś i przyrodę, a jednocześnie prawie codziennie mógł obcować z miastem. Mieszkał tu siedem lat: od r. 1853 do 1860 r. O dworku swym tak nucił w 1860 r.:

Nie mój to domek, nie moja gleba, [1])
Choć chleb mi rodzi przez lato;
Moim jest tylko ten błękit nieba,
Co się unosi nad chatą.
Pod skrzydłem chmury, pod cieniem strze- [chy
Miałem i ciernie i róże;
Prędkoż me bole, moje pociechy
Ojcu ziemskiemu wynurzę?
W pobliskiej wiosce, w cmentarnej głuszy,
Zacny się starca proch mieści:
Boże! daj spokój zmarłego duszy,
A żywym — mądrość boleści! [2])

Przebywając w Borejkowszczyźnie, Syrokomla wydał „Gawędy i rymy ulotne”, a także gawędę p. t. „Urodzony Jan Dęboróg”, tworzoną już od r. 1846 r.

Gawędy to najcenniejsze utwory Syrokomli. Cechuje je prostota słowa i obrazów i czasem łagodny smutek poety.

Credo poetyckie wyraźnie występuje w „Dedykacji gawęd gminnych Litwinom”; jest tam miłość ludzi prostych, biedaków i gminu szaraczkowego, któremu poeta śpiewa i z którym zespala swą dolę:

„Dla ciebie śpiewam gminu szaraczkowy.
O tobie śpiewam i z tobą zespolę
Nadzieje, radość i smutki, i bole;
Twojem powietrzem orzeźwię oblicze,
Od twoich ptasząt wyrazu pożyczę;
Niech się myśl moja spod serca wygwarzy
Nutą żniwiarską, w takt brzęku kosiarzy...”

Jeśli uważnie wczytamy się w gawędy Syrokomli, to spostrzeżemy, że poeta wyróżnia tak w gawędach współczesnych, jak i historycznych postaci swojskie i bliskie zjawiska, zachodzące na terenie między Niemnem i Wilią, zdecydowanie regionalne.

[1]) „Borejkowszczyzna“ — 1860 r.

[2]) Ś. p. Aleksander Kondratowicz, ojciec poety, spoczywa na cmentarzu wiejskim w Rukojniach o kilometr od Borejkowszczyzny.

Wszystkie wiersze drobne; niekiedy pełne świeżości uczuć i oryginalności, mają koloryt lokalny. Kopiec na gruncie, krzyż przy drodze, kaplica uboga, pacholę wiejskie — oto tematy Syrokomli. „Niebiosa zachmurzone smutnie”, „brzęk wiatru, co w zaroślach gwarzy”, brzoza przydrożna, szczebiot ptasząt, wicher jesienny i sosna cmentarna — to mu daje natchnienie. Gorącym swym sercem ukochał rodzinny zakątek ziemi i stary domek, z którym się zżył:

„Tu ostrokół tuż przy ganku,
Do ogródka mego wnijście,
A w ogródku, gdyby w wianku
Bzy niewielkie gęstoliście.
Pod oknami mych rozwalin
Pstrzeją ziółka i kwiatuszki,
A od kwiatów idą dróżki
Do agrestu i do malin.
Przez ostrokół widzisz pole
Lub jak zdala Niemen płynie,
A przy gęstym ostrokole
Ul pochyły na darninie.
To mój ogród — wszystko moje —
Choć ubogo w nim i dziko,
Sam w nim chodzę, piszę, roję,
Kopię rydlem i motyką.” [1])

Pomimo tylu walorów, jakże zapomniany jest Władysław Syrokomla! Zbliżmy go do dzieci wileńskich. Zbliżmy dzieci do jego poezji! Okazja ku temu stosowna się nadarza. We wrześniu, dnia 15-go tego roku upłynie 75 rocznica zgonu Władysława Syrokomli.

Wydanie zupełne poezji Władysława Syrokomli ukazało się w r. 1872. Zawiera ono tomów X. Są tam dzieła oryginalne i tłumaczenia. Tytuł: „Poezje Ludwika Kondratowicza (Władysława Syrokomli)”. Warszawa. Skład główny u Gebethnera i Wolffa. Wydanie to z przedmową Wincentego Korotyńskiego, pupila Syrokomli, literata i członka redakcji Kuriera Wileńskiego, a potem Gazety Warszawskiej, było przeznaczone na rzecz wdowy i sierót poety.

Dostępniejsze są jednak utwory Syrokomli ze względu na cenę w wydaniu wileńskim z r. 1923-go w opracowaniu prof. Stanisława Cywińskiego p. t. „Wybór poezyj Władysława Syrokomli” (Ludwika Kondratowicza). Tomów 3. Cena 2 zł 40 gr

[1]) „O moim starym domku“.

Rozwijając myśl programu szkolnego, można w kl. V-tej, jako rozszerzenie poznanych w kl. III-ej i IV-ej okolic Wilna, zorganizować wycieczkę do Borejkowszczyzny, aby poznać folwark i dworek, gdzie mieszkał Władysław Syrokomla i gdzie napisał swoje najpiękniejsze gawędy.

Droga z Wilna do Borejkowszczyzny prowadzi traktem Oszmiańskim, który przez Oszmianę, Mińsk, Smoleńsk, Wiazmę ciągnie się aż do Moskwy. Jeden z uczestników wycieczki w r. 1912 z Wilna do Borejkowszczyzny [1]) tak go opisuje: „Odwieczny, historyczny trakt, którędy przez wieki nieustannie z zachodu na wschód i ze wschodu na zachód płynęły dwie kultury: polska i moskiewska. Tędy szły liczne poselstwa, niosąc to pokojowe orędzia, to groźną zapowiedź wojny, ciągnęły sznurem nieskończonym karawany kupieckie, waliły niezliczone zastępy wojsk. Ciągły stosunek dyplomatyczny, handlowy, kulturalny między Polską a Moskwą, zachodem i wschodem, płynął tym oto korytem, tu się spotykały dwa światy: Europa i Azja.

Tędy z kulturą moskiewską sączyła się wiara wschodnia, która Litwę rozdzielić miała na dwa obozy. Tędy nieznany nocą umykał zbieg Griszka Otrepjew, by potem na czele wojsk polskich i moskiewskich, jako carewicz wrócić na tron moskiewski. Tędy ciągnął wspaniały orszak Maryny. Tędy szły dzielne Żółkiewskiego zapędy, by torować drogę królewiczowi polskiemu do stolicy carów. Tędy za Jana Kazimierza wtargnęły na Litwę wojska moskiewskie. Tą drogą nareszcie leciały złote orły Napoleońskie.

Ile łez i krwi wsiąkło w piasek tej drogi, ileż to przylgnęło do niej wspomnień! Tędy szły świetne orszaki posłów ze stron dalekich, z Hiszpanii, Francji, Anglii, tędy ciągnęły karawany kupieckie z Persji, z Chin i Tartarii. Tędy mknęły sznurem nieskończonym z brzękiem dzwonków i... kajdan kibitki, uwożąc kwiat naszej młodzieży ku mrocznym podziemiom syberyjskiej kaźni".

Dodajmy, że tędy kroczyły również zwycięskie legiony w 1919 r., niosąc wyzwolenie ziemi ojczystej.

Z traktu Oszmiańskiego wiejska ścieżyna skręca do Borejkowszczyzny. Na jej widok przypomina się nam urywek z rzewnego wiersza Syrokomli p. t. „Lirnik wioskowy":

„Przyszliśmy patrzeć dziwa, gdzie wasz lirnik
Lirnik głośny u świata". [spoczywa,
Wtedy z całego sioła ciekawość lud wywoła
I będą czynić wnioski,
Szeptać, ściskając plecy: „Skądże ci ludzie
Znają pieśni tej wioski?" [dalecy
Wiosce chluba urasta: młodzian, dziewczę, nie-
Przed ludźmi cudzej ziemi [wiasta
Westchnieniem i gawędą sławić lirnika będą.
Co śpiewał i żył z nimi...
I powiodą przybyszy do cmentarnych zaciszy,
Gdzie przy sośnie trzy krzyże,
I rzekną, wznosząc głowy: „Tu nasz lirnik wio-
Skonał, grając na lirze". [skowy

Niech obejrzą dzieci stół pamiątkowy z granitu z wyrzeźbioną na powierzchni lirą i wieńcem dębowym z napisem wokoło: „Tu w Borejkowszczyźnie od r. 1853 do 1860 r. mieszkał Władysław Syrokomla, w tym miejscu przy stole kamiennym tworzył swe wiekopomne dzieła". Znajdujący się po drugiej stronie czterowiersz z „Lirnika wioskowego":

„Wiosce [1]) chluba urasta: młodzian, dziewczę
Przed ludźmi cudzej ziemi [niewiasta
Westchnieniem i gawędą sławić lirnika będą,
Co śpiewał i żył z nimi..."

— mogą dzieci wpisać do zeszytu podręcznego.

Potem należy skierować kroki do dworku drewnianego z gankiem obszernym, dzikim winem porosłym. Mieści się tam obecnie szkoła.

Ziściły się marzenia Syrokomli, który po uwłaszczeniu wołał:

„Do szkoły dziatwę szlijcie, do szkoły!
Już dziś ciemnota wam nie przystała!" [2])

Oświatę ludową uważał Syrokomla za najpilniejszą i najżywotniejszą sprawę. Całe społeczeństwo winno się nią zająć:

„Kto ziarnko nauki pochwyci,
Niech zaraz tym ziarnkiem wzbogaci
Wioskowe siostrzyczki i braci" [3])

Lecz że szkół jest mało i skromne są zasoby

[1]) J. O. — Wycieczka do Borejkowszczyzny. (Litwa i Ruś — Sierpień 1912 r. Wilno).

[1]) Właściwie jest tam: „Polsce", ale we wszystkich drukach „Wiosce".

[2]) „Wstęp do kalendarza wileńskiego na rok 1862"

[3]) „Nowe Abecadło.

włościańskie, więc nawet dzieci, umiejące czytać i pisać, niech niosą oświaty kaganiec:

„Szkoła daleko od wioski,
A szczupły jest grosik ojcowski.
Więc, dziatwo, choć iskrę oświaty
Zanieście do ciemnej ich chaty“ [1])

Bo wartościowe jednostki giną w mrokach ciemnoty; oświata je podźwignie, talenty wyzwoli i przysporzy krajowi świadomych i pożytecznych obywateli.

W gawędzie „Niepiśmienny“ [2]) rzewnie przedstawia Syrokomla tęsknotę gęsiarka wiejskiego za oświatą. Niepiśmienny woła do tych co pisać umieją:

I.

„Ja nie zazdroszczę, chowaj mię Boże,
Nic i nikomu na Bożym świecie:
Jednego tylko zazdroszczę może,
Że wy, panowie pisać umiecie.
Dajcie mi pióro i kartę białą,
Nauczcie piórem wodzić w potrzebie!
Tożby latało, tożby latało,
Jak błyskawica po ciemnym niebie!
Wszystko, co boli, co cieszy szczerze,
Co sam obaczę, co mi kto powie,
Wszystko bym wiernie kładł na papierze,
Dumkę po dumce, słowo po słowie.
Spisałbym widok Bożego świata,
Każdy tak piękny, każdy odmienny;
A teraz wszystko marnie ulata,
Bom nieuczony, bom niepiśmienny.

III.

Jakie rozkosze, jakie rozkosze!
Umieć wypisać słowo po słowie,
Co marzę w myślach, co w sercu noszę,
Karta rozumie, piórko wypowie!...„

Z treścią tego wiersza dobrze jest zaznajomić dzieci w czasie pobytu w Borejkowszczyźnie. Można tu opowiedzieć, jak Władysław Syrokomla wykierował Wincentego Korotyńskiego z gęsiarka na wybitnego literata i dziennikarza.

Po wypoczynku mogłyby dzieci zaśpiewać unisono piosnkę Hanny „Po nocnej rosie płyń dźwięczny głosie“, wyjątek z utworu dramatycznego Syrokomli „Rok w pieśni“, kantaty do muzyki Stanisława Moniuszki, napisanej w r. 1852 w Wilnie, w domu Müllera.

W ciągu roku szkolnego można jeszcze zaznajomić dzieci z wierszem lirycznym p. t. „Sosna“ lub „Oracz do skowronka“. I to w zupełności wystarczy.

W kl. VI-ej według programu tematy rozszerzają się stopniowo na całą Europę i świat, w ten sposób jednak, że zachowuje się związek z Polską i uzupełnia się znajomość kultury polskiej. Z obszernej spuścizny poety jakże wiele można wybrać materiału regionalnego dla uzupełnienia znajomości kultury polskiej. Wybornie nadają się na tym poziomie gawędy: „Kradzione“, „Kapral Terefera i kapitan Szerpentyna“, „Tręzlowe“, „Janko Cmentarnik“ i „Szkolne czasy Jana Dęboroga“. Z tej obfitości gawęd można 2 przerobić w szkole, 3 zaś przeznaczyć na lekturę domową z tym, że się potem zużyje ten materiał chociażby na lekcjach historii.

Bezwzględnie należy z dziećmi szczegółowiej omówić świetną, odznaczającą się staropolskim humorem gawędę „Kradzione“. Ileż wartości wychowawczych zawiera w sobie opowiadanie, jak stary szlachcic-ojciec namacalnie a dowcipnie nauczył syna wyrostka, że nigdy „kradzione nie tuczy“.

Również wychowawcza jest gawęda żołnierska o „Kapralu Terefera i kapitanie Szerpentynie“. Kapral wiernie towarzyszy kapitanowi w wyprawie napoleońskiej. Gdy kapitan został raniony w nogę i nie mógł iść, rozkazując kapralowi, aby zostawił go w polu, kapral wbrew woli kapitana uratował mu życie z narażeniem swego. Za czyn ten otrzymał legję honorową od cesarza Napoleona, lecz za niekarność ocalony kapitan wpakował kaprala na trzy dni do aresztu. Jakże wymowny jest ten wyjątek:

„Cesarz — mówił — wynagradza,
Bo poczciwym szedłeś torem;
Ale, bratku, moja władza
Naruszona twym uporem.
Choć wyrwałeś mię z mogiły,
Nie popuszczę władzy z ręku!“
Słusznie mówił — bo mospanie,
Czy wodzowie, czy to prości,
Kiedy rozkaz człek dostanie,
Pilnuj ściśle powinności“.

Jako lekturę domową dzieci przerobią ga-

[1]) „Nowe abecadło“.
[2]) Borejkowszczyzna — 1853 r.

wędę „Tręzlowe" i „Janko Cmentarnik". Potem należy przejść do utworu lirycznego pod tyt. „Śmierć słowika", napisanego niedługo przed śmiercią poety, a będącego najwierniejszym obrazem jego własnych przejść.

Należy ten wiersz powiązać z wycieczką po Wilnie, w której planie uwględnimy dom przy ul. Królewskiej, gdzie skonał słowik nadniemeński. Z ul. Królewskiej dzieci pójdą do kościoła św. Jana; u wejścia przypomną sobie wyjątek z „Lirnika wioskowego", którego się uczyły w kl. V-tej. Niech się uważnie przyjrzą podobiznie poety i lirze, która się stała „promieniem jego głowy". Stąd skierowują dzieci swe kroki do Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Nauk, aby obejrzeć pamiątki po Władysławie Syrokomli. Niewiele ich jest tam, mieszczą się one w jednej gablocie.

Po wycieczce tej dzieci kl. VI-ej rozstaną się z poezjami „słowika nadniemeńskiego" aż do roku przyszłego, t. j. do kl. VII-ej.

W programie na kl. VII-ą są przewidziane najwybitniejsze momenty z życia kulturalnego Polski w ciągu dziejów, tematy związane z życiem w różnych regionach Polski oraz charakterystyka regionu i środowiska, w którym się szkoła znajduje.

Doskonale tu się nadają gawędy „Garść pszenna" i „Urodzony Jan Dęboróg". Pierwsza z nich to gawęda ludowa, która nic nie utraciła ze swej aktualności. Poruszone jest w niej ważne zagadnienie samorządowe, jak kwalifikacje wójta, kogo ma wybierać gromada. Stary Szczepan — „głowa tęga, dusza prawa" jest zdania, że

„do wójta droga długa!
Nim gromadzie służyć pocznie,
Niech pokaże co za sługa".
I ten może zostać wójtem potem:
„Kto pszeniczne zebrał ziarno,
By je krzewić między swymi,
Kto o świecie mówi skromnie,
Kto zatęsknił po swej stronie..."

W gawędzie p. t. „Urodzony Jan Dęboróg" wszystko przemawia za tym, aby młodzież szczegółowo ją poznała. I to, że wydał ją poeta, gdy się przeniósł do Borejkowszczyzny. I to, że umieścił w niej wiele własnych wspomnień z dzieciństwa i czasów szkolnych. I to, że uwydatnił w niej najwyraźniej Syrokomla hasło, które przewijało się przez wszystkie jego utwory, hasło nieposzlakowanej moralności, prawości bezwzględnej: „Redde, quod debes" — Oddaj coś winien. A zadaniem wszak naszym jest szczepić w duszach młodzieży poczucie prawości i uczciwości — Redde quod debes.

Jeśli za syntezę gawęd uznamy poemat „Urodzony Jan Dęboróg", to syntezą liryki w kl. VII-ej będzie sielanka p. t. „Lirnik wioskowy", którą na tym poziomie należy podać w całości, aby młodzież odczuła serdecznie wszystkie dotychczas poznane utwory poety tak, jak on sam sobie tego życzył.

Skonał w Wilnie wśród swoich. Swoi niech go też poznają i o nim pamiętają, że nie tylko utworami oddziaływał i oddziaływa na umysły i serca rodaków, lecz że nawet grób jego na Rossie wpływał na kształtowanie się umysłów przedwojennego pokolenia, zapalał w sercach miłość ojczyzny, budził ducha niepodległości. A w jaki sposób? Z pomocą przychodziła tradycja. Dorocznym zwyczajem dążyli wilnianie w Dzień Zaduszny na Rossę, aby złożyć hołd tym, co odeszli w zaświaty. Młodzież zbierała się przy grobie Syrokomli, zapalała świece i śpiewała pieśni patriotyczne, jak „Boże, coś Polskę", „Z dymem pożarów". Policja rozpędzała śpiewających, lecz rozproszeni po chwili znowu gromadnie zbierali się przy grobie i kontynuowali śpiew. Znowu przybywała policja i znowu powtarzało się to samo. Żarliwa młodzież rozpraszana kilkakrotnie z wytrwałością doprowadzała śpiew do końca.

Była tu swego rodzaju szkoła historii polskiej i jęz. polskiego, wykreślonych z ówczesnego programu szkolnego.

A potem ta sama młodzież poszła za tymi, którzy rozpoczęli walkę o niepodległość ojczyzny. Część z nich spoczęła na cmentarzyku obrońców Wilna, niedaleko Syrokomli, a tuż obok Serca Wskrzesiciela Rzeczypospolitej Polskiej.

Ludwika Ussowiczówna.

Pomoc bezrobotnym jest czynem obywatelskim.

SZKOLNE AUDYCJE MUZYCZNE.

(Artykuł dyskusyjny).

I.

Jednym ze środków, prowadzących do umuzykalnienia, są szkolne audycje umuzykalniające. W roku szkolnym 1936/37 Gimnazjum Państwowe w Święcianach wprowadziło stałe cotygodniowe audycje muzyczne. Po roku doświadczeń okazało się, że są one bardzo korzystne dla młodzieży szkolnej. W tym artykule pragnę rozpatrzyć ten problem z punktu widzenia potrzeb czteroletniego ogólnokształcącego gimnazjum.

Audycje umuzykalniające były dotąd prowadzone wyłącznie w formie rzadkich koncertów, dostępnych tylko w większych ośrodkach. Szkoły prowincjonalne mogły albo korzystać z radia, lub organizować własne, bardzo rzadkie audycje, nie zawsze stojące na należytym poziomie. Jakkolwiek ta postać audycji muzycznych jest bardzo pożądanym zdarzeniem w życiu szkoły, to jednak nie daje systematycznego przedstawienia zagadnień muzyki, a ze względu na swoją sporadyczność nie uczy słuchania muzyki.

Zupełnie na uboczu stoją wysiłki niektórych jednostek, jak np. prof. Stefana Wysockiego z Gimnazjum Stefana Batorego w Warszawie, który prowadzi stałe płytowe audycje umuzykalniające na lekcjach zastępczych. Osobiście winienem mu bardzo dużo rad i wskazówek, za które na tym miejscu najserdeczniej dziękuję.

2.

W Święcianach przyjęliśmy następujący system. A) Co tydzień odbywa się audycja muzyczna z płyt gramofonowych ze specjalnym objaśnieniem. Są to lekcje słuchania muzyki. Uczniowie poznają tu arcydzieła muzyczne w najlepszym wykonaniu, zaznajamiają się z niektórymi zagadnieniami muzycznymi, w ogóle uczą się słuchać muzyki. B) Niezależnie od audycji płytowych raz na miesiąc odbywają się koncerty muzyki żywej w dobrym, artystycznym wykonaniu. Należy je traktować jako próbę zastosowania nabytych wiadomości. C) Trzecim czynnikiem w systemie umuzykalniającym są koncerty, organizowane siłami uczniów. Występ orkiestry szkolnej, która wykona jakiś utwór słyszany już na audycji, elektryzuje młodzież. Muzyka staje się wtedy rzeczą osiągalną i pożądaną.

W tym systemie uzasadnienia wymagają audycje płytowe. Dotąd wysuwano przeciw tej tak nazywanej „muzyce mechanicznej" następujące zarzuty: jest to muzyka „martwa", nużąca i trudniejsza do słuchania, nie zachęcająca do uprawiania muzyki. Te wszystkie wady łatwo usunąć, jeśli oprócz audycji płytowych podaje się również muzykę żywą i skraca się czas tych audycji do 30—40 minut. (Koncerty mogą trwać 60—80 m). Natomiast płyta ma zalety, których nie posiada nawet doskonała orkiestra, oddana na usługi szkoły. Są to: możność wykonywania olbrzymiej ilości utworów (w dzisiejszych warunkach niemal każdego utworu wybitnego) bez względu na jego trudności czy skład instrumentalny, możność usłyszenia najlepszych wykonawców, możność porównywania tych samych rzeczy w różnym wykonaniu. Płytę wreszcie można zagrać wiele razy, zacząć w dowolnym miejscu i skończyć gdzie się chce.

Ostatnim założeniem systemu umuzykalnienia jest to, że wszyscy uczniowie biorą udział w całym życiu muzycznym szkoły. Koszta koncertów artystycznych na przykład pokrywa ryczałtem samorząd uczniowski. W ten sposób zostaje zachowana ciągłość kształcenia muzycznego.

3.

Program audycji płytowej należy układać według przygotowanego planu, czteroletniego. Poniżej podany szkic takiego planu bardzo daleki od doskonałości, da możność zaznajomić się z zagadnieniami, jakie należy rozwijać na takich audycjach.

I rok nauczania—wprowadzenie.

A. Muzyka łatwa, znana już przez uczniów. Jej wykonywanie służy do zainteresowania ucznia audycją lub jako odpoczynek po trudniejszym utworze. Np. Polonez Ogińskiego, Chopina, Menuet Paderewskiego, Boccherini'ego i t.p.).

B. Muzyka „programowa", nasuwająca skojarzenia wyobrażeniowe przez podstawienie ustalonego tekstu literackiego. (Uczeń czarnoksiężnika Dukas'a, Łabędź z Tuoneli Sibeliusa, Pacific 231 Honnegera, również Bajka Moniuszki).

C. Muzyka lekka i taneczna.

D. Muzyka ludowa różnych narodów. (a—autentyczna europejska i pozaeuropejska), b — opracowania np. Brahmsa, Griega, Granadosa i innych, w artystycznej przeróbce np. Chopin, Szymanowski, Albeniz, Ravela Bolero, Rimskij-Korsakowa Kaprys hiszpański).

E. Opera (elementy opery: uwertura, aria, prolog, antrakt, chór, scena itp.).

F. Zagadnienia formalne: trzyczęściowa forma pieśni (ABA) i jej zastosowanie. (Np. marsze, tańce, krótkie utwory liryczne itp.).

II rok nauczania — pogłębienie ogólne.

A B C D jak w roku pierwszym, tylko w nieco mniejszym lub zmienionym co do stopnia trudności zakresie.

E. Opera—montaże z całych oper, syntezy twórczości kompozytorów operowych.

F. Zagadnienia formalne: wariacje, rondo (scherzo symfoniczne jako rozwinięcie formy trzyczęściowej).

G. Instrumenty muzyczne.

III rok nauczania — pogłębienie zagadnień formalnych.

A C D — bardzo rzadko.

B G — rzadko, raczej pod kątem widzenia formalnym.

E — opera—rys historii opery.

F — formy: Forma sonatowa i jej zastosowanie.

H — sylwetki kompozytorów.

IV rok nauczania — zakończenie.

F — figura i formy kontrapunktyczne.

I — muzyka wokalna.

K — Arcydzieła literatury muzycznej (rys historii muzyki).

W ciągu każdego roku nauczania należy powtarzać niekiedy zagadnienia z lat poprzednich. W IV roku pozostałe zagadnienia (A B C D E G i H tak, jak w roku trzecim.

W przypisach podaję programy naszych audycyj (według planu pierwszego roku nauczania). Dadzą one możność zorientować się w zasadach układania programów szczegółowych. Nie należy zapominać, że ten sam utwór może podpadać pod szereg rubryk. Daje to możność kilkakrotnego powtarzania tego samego utworu. W ogóle na zakończenie każdej audycji należy jeden z utworów wybrać do powtórzenia a inne znów umieszczać w programach dalszych audycji.

Wadą tego planu jest to, że młodzież przychodząca do gimnazjum w okresie trzeciego i czwartego roku nauczania musi najpierw poznawać programy trudniejsze. Częściowo można zapobiec temu przez umieszczenie w niektórych audycjach utworów łatwiejszych i dostępniejszych.—Oczywista najlepiej byłoby prowadzić te audycje z każdą klasą oddzielnie, ale zdaje mi się, że nie do tego dojdziemy.

4.

Najtrudniejszą rzeczą do przyzwyciężenia są przeszkody techniczne. Dla zrealizowania nakreślonego systemu należy posiadać a) gramofon oraz b) płyty.

Najlepiej jest posiadać dobry gramofon („His Masters Voice" lub „Polydor"), który daje zawsze dobre rezultaty nawet w dość wielkiej sali i może go słuchać 200—300 osób. W braku dobrego instrumentu wystarczy byle jaki gramofon z dodanym dobrym adapterem (koszt 30—50 zł) oraz dobry aparat radiowy (każda szkoła, zwłaszcza na prowincji posiada z pewnością dobry odbiornik).

Gorzej jest z płytami. Gimnazjum święciańskie korzystało z uprzejmości Polskiego Radia, które wypożyczało w znacznych ilościach płyty dla audycyj na dwa tygodnie. Oczywista to są warunki wyjątkowe. Normalnie zorganizowane warunki otrzymywania płyt mogłyby wyglądać tak:

Przy Kuratorium O. S. powinna powstać na wzór Centralnej Biblioteki Pedagogicznej Centrala Zbiornica Płytowa. Fundusz zdobyć na skompletowanie zbiornicy możnaby w różny sposób: albo przez wstawienie do budżetu muzycznego Kuratorium około 50—100 zł miesięcznie przeznaczonych na ten cel, albo przez składki wszystkich szkół w wysokości np. 5 zł miesięcznie od każdej szkoły, albo wreszcie przez połączenie tych obydwóch źródeł. Za sumę 50 zł miesięcznie można otrzymać z hurtowni około 10—15 płyt, częściowo oczywiście na kredyt. Te płyty możnaby wypożyczać według zapotrzebowania na tydzień lub dwa poszczególnym szkołom. Naturalnie w pierwszym roku tej akcji tylko część szkół mogłaby organizować audycje. W ten sposób po roku zbiornica posiadałaby około 200 płyt (mniej więcej 300 utworów). 1000 dwustronowych płyt, zdobyty prawdopodobnie już po trzech, czterech latach, byłby dostatecznie wielkim osiągnięciem.

Niezależnie od tego każda szkoła, prowadząca audycje powinna założyć własną bibliotekę płytową z utworami, które mają naj-

większe wzięcie lub są najbardziej potrzebne, a którychby brakowało w Zbiornicy. Jeśli się przeznaczy na ten cel około 100—200 zł rocznie, da to w rezultacie zapas około 20 płyt.

Na zakończenie przypominam, że audycje płytowe nie mogą być jedynym środkiem umuzykalniającym. Muszą one iść w parze z koncertami dobrej muzyki żywej (np. koncerty szkolne, organizowane przez Kuratorium w Wilnie lub koncerty O. R. Muz'u na prowincji) oraz z samodzielnymi audycjami w wykonaniu młodzieży.

PRZYPISY

I. Programy audycji szkolnych w Gimnazjum Państwowym w Święcianach w roku szkolnym 1936/37.

Poniżej podane programy w wielu wypadkach są nieudane, czasami wypadają z ogólnego planu. Wiele z nich było jeszcze eksperymentami, w każdym jednak razie można z nich się przynajmniej nauczyć, czego nie należy robić. Dadzą one również pojęcie o sposobach opracowywania pogadanek do takich audycyj. We wrześniowym numerze „Muzyki Polskiej" ukaże się artykuł tegoż autora, omawiający metodę organizowania takich audycyj.

1. 17.IX.1936. Polonez z op. „Halka", „Bajka" — Moniuszki. Audycja poświęcona twórczości Stanisława Moniuszki. Do „Bajki" podłożono specjalny, fantastyczny tekst, zapowiadany przed każdą poszczególną płytą utworu (4 strony). Audycja udana na ogół, wstęp był nieco zadługi. Należało się w ogóle ograniczyć tylko do „Bajki" i omówienie postaci Moniuszki odłożyć na inny raz.

2. 24.IX. (Żywa) Twórczość Moniuszki. (Bez objaśnień). Utwory na śpiew, wiolonczelę i fortepian solo (transskrypcja „Prząśniczki" na fortepian). Właśnie do tej audycji należało dać uwagi o życiu Moniuszki.

3. I.X. (Płyty). Muzyka narodów europejskich. (Polska, litewska, rosyjska, szwajcarska—jodlerzy, hiszpańska—seguidillas). Dłuższy wstęp o istocie i cechach muzyki ludowej, krótkie uwagi przed każdą płytą. Wadą tej audycji było przeniesienie ciężaru uwagi na wstęp. Normalnie w audycjach płytowych należy rzeczy nowe i ważne mówić między utworami, żeby muzyka była ścisłą ilustracją słów.

4. 8.X. (Płyty). Muzyka ludowa pozaeuropejska. Ameryka—negro spirytuals, berberyjska, kabylska, madagaskarska). Jedna z udanych audycyj. Słowo równomiernie i dyskretnie oplatało utwory. Krótkie streszczenie: Wstęp nawiązuje do audycji poprzedniej i przypomina różnorodność muzyki ludowej. Geneza pieśni murzynów amerykańskich i powstanie jazz'u — płyta. Treść drugiej piosenki murzyńskiej — płyta. Wrzaskliwość muzyki berberyjskiej—płyta. Pieśń kabylska ma ciągle powtarzający się motyw melodyjny (niby refren), oraz podkreślające rytm klaskanie w dłonie — płyta. Niespodzianką okazała się pieśń madagaskarska (bardzo ładna i zbliżona do folkloru polskiego).

5. 15.X. (Żywa). Muzyka klasyczna na flet i fortepian (wyk. prof. dr E. Koschmieder). Bach, Händel, Matheson, Kronke - sonaty i suity na skrzypce, Bach-Reger Aria. Muzyka była dość trudna do wysłuchania, pogadanka przeciążona szczegółami i życiorysami.

6. 22.X. (Płyty). Muzyka programowa. Mendelsson—Sen nocy letniej (Uwertura i scherzo), Debussy—Popołudnie Fauna (z recytacją wierszy o faunach—Konopnickiej), Uczeń Czarnoksiężnika Dukas'a. Audycja bardzo udana. Wstęp obejmował uwagi o muzyce programowej w przeciwstawieniu do absolutnej, poznanej na poprzedniej audycji. Treść utworów podano przed każdą płytą.

7. 26.X. (Żywa). Muzyka fortepianowa w wykonaniu St. Szpinalskiego. Bach—Fantazja chromatyczna i Fuga, Scarlatti — Sonata, Chopin — Scherzo b, walce i mazurki.

8. 5.XI. (Płyty). III-ci cykl muzyki różnych narodów obejmował porównanie autentycznych melodji ludowych i opracowań artystycznych tych melodji. Mierczyński—Muzyka Podhala: Szymanowski—Mazurek XX, węgierska ludowa melodia (opr. Bartók): taniec węgierski nr 5 Brahmsa, hiszpańska (seguidillas, powtórzone z audycji nr 3): urywek z Kaprysu hiszpańskiego Rimskij-Korsakowa. Audycja niezbyt udana ze względu na temat.

9. 12.XI. Muzyka kościelna. Chorał gregoriański, Palestrina, Debussy. (Wyłącznie muzyka wokalna). Audycja nieudana ze względu na temat zbyt trudny, wyłącznie muzykę jednego gatunku (tylko chóry), niewłaściwy wstęp. (Por. uwagi do audycji nr 3).

10. 21.XI. (Żywa). Połączenie audycji muzycznej z auto recytacjami utworów poetyckich dała doskonałe rezultaty i bardzo zainteresowała młodzież. Chopin—Ballada f-moll, wiersz dla młodzieży Miłosza, Putramenta, Łopalewskiego i Zagórskiego, Schubert—Soirees de Vienne—walc.

11. 26.XI. Jazz. (Historia, przykłady).

12. 3.XII. Muzyka ilustracyjna i programowa. Honegger—Pacific 231, Strawiński, urywki z „Pietruszki", Ryszard Strauss — Walc z op. „Kawaler Srebrnej Róży".

13. 10.XII. Koncert życzeń. (Hymny narodów różnych państw, Bajka—Moniuszki).

14. 14.I.1937, Trzyczęściowa forma pieśni (Muzyka marszowa). Wstęp omawia istotę marsza, jego tempo, zastosowanie—przykład: Wagner — Marsz z op. „Tannhäuser". Budowa marsza (ABA) — przykład: Berlioz—Marsz Rakoczego. Kontrastowanie części A i B w marszu—powtórzenie Marsza Rakoczego. Intermezzo—Beethoven—Marsz turecki. Taniec marszowy (por. dzisiejszy foxtrott)—gawot. Przykład—Prokofiew — Gawot z „Symfonii klasycznej". Na zakończenie marszowy urywek z IX Symfonii Beethovena jako przykład zastosowania formy marszowej w muzyce artystycznej. Ostatni przykład był zbyteczny i przeciążający audycję.

15. 20.I. Elementy opery. Wstęp: co to jest opera? Uwertura — przykład: Mozart Flet zaczarowany.

W przerwie między dwiema stronami płyty treść opery. Aria — przykład: Mozart arie i pieśni z „Don Juana" w wykonaniu Szalapina. Antrakty—prolog do op. „Chowańszczyzna" Mussorgskiego. Na zakończenie aria z „Normy" Belliniego (wyk. Marta Eggerth).

16. 28.I. Program mieszany. (Płyty). Marsz z op. „Miłość do trzech pomarańczy" Prokofiewa. O muzyce, która naśladuje zjawiska zewnętrzne, np. ruch i warkot kołowrotka. Przykłady: Schubert—Grätchen am Spinnrade, Saint-Saens — Prządki Omfali, Moniuszko—Prząśniczka. Jako powtórkę formy trzyczęściowej: Debussy—Gollywogs Cake-Walk z suity Childrens Corner w wykonaniu orkiestry dętej (NB orkiestra dęta jest najłatwiejsza do słuchania), Chopin — Walc Es-dur, Schubert—Marsz wojenny nr 1. (Dzieci rozpoznawały samodzielnie poszczególne części.

17. 4.II. Sztuka śpiewania. Piosenka w wykonaniu Jeanette Mc Donald. Inowacją tej audycji było rozpoczęcie jej od muzyki bez wstępów. Tenor: Fleta śpiewa Kołysankę Brahmsa. Podział głosów ludzkich—d. c. tenor. Sopran — Ada Sari. Intermezzo — Rimskij-Korsakow—Taniec Śnieżek z op. „Śnieżka". (Orkiestra dęta). Kwestia interpretacji w śpiewie: przykład Schuberta—Śmierć i młoda dziewczyna w wykonaniu Szalapina. (Treść utworu, płyta kilka razy powtórzona). Pieśni ludowe polskie w wykonaniu Szlemińskiej. Na zakończenie piosenka filmowa w wyk. J. Mc Donald.

18. 11.II. Druga audycja poświęcona operze. Powtórzenie opanowanych terminów (opera, uwertura aria). Offenbach—Barcarola z „Opowieści Hoffmanna". Nawiązanie do podziału głosów i artystów w operze—Tarantella z „Cyrulika Sewilskiego" Rossiniego (śpiewa Rosetta Pampanini). Dzieci muszą poznać, jaki to głos. (tenor Gigli). Pieśń prządek z op. „Holender Tułacz" Wagnera (por. aud. nr 16). Fantazja z op. „Carmen" Bizeta. Opera „Wolny strzelec" Webera na tle romantyzmu w muzyce i literaturze i jej treść.– Chór strzelców z tej opery. Zakończenie aria z „Toski" Pucciniego (Kiepura). W tego rodzaju audycjach należy zwracać większą uwagę na treść tylko jednej, nigdy więcej oper.

19. 15.II. (Żywa). Audycja O. R. Muz'u—Szlemińska, Rutkowski, Koszeliński.

20. 25.II. Muzyka różnych narodów (IV). Liszt—Rapsodia węgierska nr 2 na orkiestrę, Bach — Gawot z Suity angielskiej g-moll na klawesyn. W formie trzyczęściowej niekiedy część środkowa bywa żwawa, pierwsza i ostatnia natomiast — powolne. Przykład: Grieg — Taniec norweski a-dur (norweska muzyka). Dukas — Uczeń czarnoksiężnika (muzyka francuska, powt. z audycji nr 6).

21. 11.III. Muzyka „ciężkiego autoramentu". Próba słuchania utworów poważnych. Audycję rozpoczęło Andante z koncertu brandenburskiego Bacha (f-dur). Uczniowie próbują dorobić treść literacką i słuchają jeszcze raz. (Por. aud. nr 17). Beethoven—urywki z marsza żałobnego z "Eroici". — Scherzo z „Eroici" dla odmiany nastroju. Uczniowie muszą poznać: „Śmierć i młoda dziewczyna" Schuberta (por. aud. 17). „Chorał" z tryptyku Cezara Francka (na fortepian), zwrócono uwagą na wzrastanie napięcia we wciąż powtarzanym motywie. (Uwaga: Muzyka fortepianowa, podobnie jak solowa wokalna stanowi najtrudniejszy rodzaj muzyki do słuchania).

Po tej audycji odbył się popis uczniów Szkoły Muzycznej w Święcianach, wysłuchany przez wszystkich niemal uczniów gimnazjum, Była to próba zastosowania własnych sił wykonawczych,

22. 18.III. Symfonia Dziecięca Haydna. „Bolero" Ravela. „Gawot" Prokofiewa (powt. z aud. 14). Tegoż autora Marsz z op. „Miłość do trzech pomarańczy". Utwór do poznania i rozróżnienia trzech części: Mendelssohn — Scherzo ze „Snu nocy letniej". (Powt. z aud. 6).

23. 1.IV. Wiadomość o śmierci Karola Szymanowskiego — dla uczczenia Jego pamięci wysłuchano I-ej części V Symfonii Beethovena. Co to za instrument? (Bach—Preludium i Allemande na gitarze). Debussy—Fetes. Urywek z Kaprysu Hiszpańskiego Rimskij-Korsakowa (Fandango, o motywach bardzo zbliżonych do polskich tańców). Por. aud. nr 8.

24. 8.IV. Muzyka narodowa (V). Szarwenka—Taniec polski. Karłowicz—„Kołysanka z Rapsodii Litewskiej". Daquin—Kukułka (należało rozpoznać instrument—klawesyn, poznany na aud. nr 20). Landowska—Piosenka z Owernii. Lalo—Rapsodia norweska cz. 2. Grieg — Taniec Karzełków (ork. dęta).

Dnia 11.IV odbyło się otwarcie sali koncertowej przy Gimnazjum. Koncert uroczysty zawierał utwory Bacha na flet i fortepian, flet, skrzypce i fortepian (koncert c-moll), flet, sopran i fortopian, sopran solo (Mascagni, Moniuszko), skrzypce solo — (Paderewski, Kreisler, Couperin, Wieniawski).

25. 15.IV. „Kaprys hiszpański" Rimskij-Korsakowa (por. aud. 8 i 23). Opis poszczególnych części, instrumenty solowe (rożek angielski i harfa z pokazami ilustracyj). Na zakończenie powtórzenie Walca z op. „Kawaler srebrnej róży" Ryszarda Straussa (por. aud. nr 12).

26. 22.IV. Forma trzyczęściowa (II). Powtórzenie elementów formy—Marsz Rakoczego Berlioza (aud. 14). Zastosowanie tej formy w tańcu powolnym—„Polonez" Ogińskiego. „Menuet" Paderewskiego. Grieg — Taniec Norweski nr 2 (por. ten sam utwor i to samo zagadnienie w aud. nr 20). Chopin—Polonez a-dur.

27. 29.IV. Opera (III). Chór strzelców z op. „Wolny strzelec" Webera rozpoczyna audycję (por. metodę takiego rozpoczynania w aud. 17 i 21, utwór był grany na audycji nr 18). Gluck—Aria z „Orfeusza" na skrzypce. Aria z Lunatyczki Belliniego, „Faust" Gounoda (Chór żołnierzy). Scherzo ze „Snu nocy letniej" (por. aud. 6 i 22). Verdi—Chór z op. „Trubadur". Wagner—„Prządki" (por. aud. nr 18). Audycja składała się przeważnie z powtórzeń. Wadą pierwszych audycji jest mała ilość powtórzeń.

28. (Ostatnia audycja płytowa) 13.V. Mały obrachunek wiadomości. Muzyka fińska—Sibelius — Łabędź z Tuonela. Intermezzo — Beethoven — Scena przy strumyku z VI Symfonii (nawiązanie do śpiewu ptaka w poprzednim utworze). Lalo—Rapsodia Norweska.

29. (Żywa). 22.V. Koncert Ledóchowskiej (skrzypce) i St. Szpinalskiego (fort.). W programie: Paderewski, Noskowski, Szymanowski, Wieniawski, Różycki, Statkowski i Debussy oraz Mompou. Pogadanka ze zbyt obszernymi uwagami na ogół nieudana.

30. (Żywa). Koncert orkiestry, chóru i solistów szkolnych. W programie między innymi Symfonia dziecięca Haydna (por. aud. nr 22). Z instrumentów solowych wystąpiły skrzypce, fortepian i trąbka.

2. Urywki z odpowiedzi na ankietę Kuratorium w sprawie audycji muzycznych.

Tu podaję niektóre bardziej interesujące odpowiedzi, zarówno dodatnie, jak negatywne. Natomiast nie poruszam wcale samego materiału ankiety, który zostanie prawdopodobnie opracowany przez Kuratorium.

Na pytanie: Czy interesujesz się muzyką? Odpowiedzi: „Obecnie zaczyna mi się muzyka podobać i zaczynam się nią interesować. Dawniej nie, ponieważ jej nie rozumiałem” (kl. I). „Bardzo interesuję się muzyką,a przeważnie lubię orkiestrę symfoniczną” (kl. I. Za orkiestrą symfoniczną wypowiedziała się również połowa klasy VII). „Owszem, dawniej interesowałam się muzyką, ale nigdy nie zwracałam uwagi na kompozytora. Teraz, gdy będąc na audycjach słyszałam całe życiorysy i działalności kompozytorów zaczęłam zwracać uwagę na to nie tylko w szkole ale i w domu” (kl. II). „Interesowałem się dawniej i teraz, lecz ta muzyka jest za trudna do zrozumienia i nie robi wrażenia z małymi wyjątkami” (kl. II). „Dawniej interesowałem się muzyką, grałem na skrzypcach i gram dzisiaj, lecz lubię muzykę, nie jakieś tam sonaty, które dla mnie nie przedstawiają żadnej wartości” (kl. II).

Co przeżywasz słuchając muzyki?: „To zależy jak jaki utwór grają. Są utwory, które nasuwają mi różne obrazy, czasami utwór nie robi na mnie żadnego wrażenia, słyszę tylko same dźwięki” (kl. III). „Słuchając muzyki odczuwam ją tak, jakbym ten utwór sam napisał” (II). „Słuchając muzyki przypominającej szum fal, widzę te wzburzone fale, które jak ta muzyka z łoskotem odbijają się od brzegów” (kl. I). „Muzyka nasuwa mi bardzo dużo wrażeń, zwykle długi czas po jej usłyszeniu zastanawiam się nad tym” (kl. I). „Z początku otrzymywałam tylko wrażenia słuchu, stopniowo zaś muzyka nasuwała mi pewne obrazy” (kl. I).

Co wolę — utwory długie, czy krótkie? „Przy słuchaniu utworów długich melodia powszednieje i staje się nudna. Wolę słuchać utworów krótkich” (kl. II). Inny z tych samych powodów woli utwory długie, bo w krótkich trudno zapamiętać melodię. Jeżeli utwory są ładne więc wolę słuchać długo, nawet bardzo długo, ale na sali musi panować cisza, wtenczas słucha się z zajęciem i wynosi korzyść z muzyki” (kl. III).

Jaki instrument najwięcej mi się podoba? „Bardzo trudny wybór, bo na audycjach wolę muzykę, na koncertach śpiew. Głos wolę bardziej niski, a więc alt, bo bardzo wysokich nut, branych przez artystów nie lubię. Z pomiędzy skrzypiec i fortepianu nie wiem co wybrać. Może skrzypce, a może fortepian” (kl. III).

Najwięcej podobał się wszystkim „Polonez” Ogińskiego,—„Bajka” Moniuszki, „Prząśniczka” Moniuszki, Serenada Schuberta, Uczeń czarnoksiężnika Dukasa, Pieśń wiosenna Mendelssohna, Walc z „Kawalera srebrnej róży”, Śmierć i dziewczyna Schuberta, Taniec węgierski Brahmsa, Taniec norweski Griega, Marsz Rakoczego, Sen nocy letniej. Poza tym najpopularniejszym tuzinem prawie każdy utwór zdobył po kilka głosów, najbardziej obfity i interesujący repertuar spamiętały klasy najmłodsze, I i II.

Witold Rudziński.

KRONIKA.

Wizytacja Pana Ministra W. R. i O. P.

P. Minister W. R. i O. P. prof. dr Wojciech Świętosławski zwizytował następujące inspektoraty szkolne: w Słonimie, Baranowiczach, i Wołkowysku, zapoznając się z planem prac w zakresie szkolnictwa powszechnego w związku ze świeżo przydzielonymi etatami nauczycielskimi. Poza tym Pan Minister zapoznał się szczegółowo ze stanem budownictwa szkolnego oraz ze stanem szkół w lokalach wynajętych. Wizytacja dotyczyła również działalności instruktorów oświaty pozaszkolnej, a zwłaszcza kursów dla poborowych, działalności bibliotek ruchomych oraz innych prac, związanych z szerzeniem oświaty pozaszkolnej.

Ze szkół rolniczych Pan Minister zwiedził szkołę w Żyrowicach i Grzybowie (pow. słonimski). Każdej ze szkół Pan Minister po-

święcił około 4 godzin czasu, zapoznając się szczegółowo zarówno z warunkami życia i pracy uczniów, jak i organizacją nauczania, prowadzeniem gospodarstwa, stanem higieny i warunkami życia służby folwarcznej.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące i zakłady kształcenia nauczycieli.

Ogniska i grupy metodyczne.

W ub. roku szk. czynnych było w Wilnie:

1) 7 Ognisk, a mianowicie:

języka polskiego (w Gimnazjum Ad. Mickiewicza),
„ francuskiego (w Gimnazjum Z. Augusta),
„ niemieckiego (w Gimn. Ad. Mickiewicza),
„ matematyki (w Gimnazjum Z. Augusta),
„ fizyki (w Gimnazjum Ad. Mickiewicza)
„ biologii (w Gimnazjum Z. Augusta),
zajęć prakt. dla chł. (w Gimn. Ad. Mickiewicza).

2) 3 Grupy metodyczne:

rysunków (w Gimnazjum Z. Augusta)
zajęć prakt. dla dz. (w Gimnazjum Orzeszkowej),
j. łacińskiego (w Gimnazjum Ad. Mickiewicza),
oraz ośrodek tkacki (w Gimnazjum Z. Augusta).

W stadium organizacji 3 grupy:

chemiczna (w Gimnazjum Z. Augusta),
geograficzna (w Gimnazjum Z. Augusta),
historyczna (w Gimnazjum N. Wilejce).

Odbyto 125 konferencji, w czym 19 okręgowych 1 ćwicz. ciel. i 1 śpiewu, 20 rejonowych, 85 grupowych.

Celem wprowadzenia nauczycieli jęz. polskiego, rozpoczynających pracę, w całokształt praktyki szkolnej zorganizowano 12—15 października 1936 r. konferencję—kurs.

Praca ognisk i grup była na ogół owocna, wpływ na organizację pracy, podniesienie poziomu nauczania wyraźny.

Dotacje dla ognisk i grup były wystarczające, kierownicy otrzymywali pewne kwoty na wyjazdy w teren, a nauczycielom przyjeżdżającym na konferencje zwracano częściowo koszta wyjazdu do końca kwietnia—od maja wobec braku kredytów rachunków nie regulowano; będą załatwione w najbliższym czasie.

Na konferencji wydziałowej w czerwcu przedyskutowano całokształt zagadnienia ognisk; celem uporządkowania szeregu spraw ustalono:

1. Zadaniem Ognisk jest pogłębienie sprawności fachowej nauczycieli, rozbudzenie twórczej pracy w dziedzinie zagadnień, związanych z praktyką życia szkolnego. Poprzez realizowanie tych zadań Kuratorium wykorzystuje ogniska dla swych celów, a mianowicie dla podniesienia poziomu nauczania w terenie.

2. Rola kierownika ogniska: *jest pomocnikiem* Kuratorium przy realizowaniu pewnych zamierzeń, pewnych badań, a po przez Kuratorium — Ministerstwa wzgl. instruktorów ministerialnych; nie jest więc instancją, ustalającą normy postępowania, uchwalającą tezy sprzeczne z programem, kwalifikującą poczynania dyrekcyj. Nadto kierownik ogniska *jest doradcą nauczycieli* celem podnoszenia poziomu organizacji nauczania, ale nie przez eksperymenty, lecz przez urabianie właściwej postawy nauczyciela, przez wskazania dotyczące prowadzenia normalnej, poprawnej lekcji.

3. W planach pracy kierowników Ognisk i Grup winny w przyszłym roku szk. znaleźć się:

a) Omawianie bilansu czteroletniej pracy w gimnazjum ogólnokształcącym,

b) Organizacja pracy w liceum ogólnokształcącym,

c) Omawianie pełnej realizacji wszystkich tych elementów, które bezpośrednio lub pośrednio łączą się treściowo z przysposobieniem wojskowym oraz wyzyskiwanie ich na lekcjach,

d) Omawianie tych zagadnień z zakresu praktyki szkolnej, które Kuratorium wzgl. instruktorzy ministerialni—po aprobacie przez Kuratorium — uważa za potrzebne do poruszenia (np. osiąganie wyników, egzekutywa, zeszyt pracy, rozkład materiału i t. p.).

e) Projekty kursów dla nauczycieli (np. matematyki, fizyki, rysunku i in.).

4. Organizacja pracy. Ilość konferencyj będzie ograniczona, a mianowicie:

a) Konferencje okręgowe. Odbędzie się 1 w jesieni, 2-dniowa, obowiązkowa dla wszystkich nauczycieli; obecni są wszyscy wizytatorzy i dyrektorzy — specjaliści danego przedmiotu. Konferencje odbywać się będą w jednym miesiącu, będą tak ułożone, aby przedmioty (np. humanistyczne) znalazły się obok siebie. Program:

Lekcja normalna ze wstępem prowadzącego ją nauczyciela,

Sprawozdanie z prac za rok ub.,

Ustalenie pewnych zasad dydaktycznych, organizacyjnych i t. p. (nie dużo) jako wynik pracy zbiorowej. Zasady te są aprobowane przez Kuratorium i obowiązują (drukowane będą w Dz. Urz.).

Komunikaty z ogólnokrajowej konferencji kierowników Ognisk.

Omówienie niektórych kwestyj, które będą do zbadania wzgl. omówienia przez teren.

Komunikaty o eksperymentach i próbach w terenie.

Po konferencjach omówią dyrektorzy na posiedzeniu M. K. P. sprawy poruszone na konferencji okręgowej celem uniknięcia sytuacyj, jakie miały niejednokrotnie miejsce, mianowicie, że nauczyciele zasłaniają się instrukcjami otrzymanymi na konferencjach wzgl. od kierowników Ognisk.

b) Konferencje rejonowe. Odbędzie się 1 w każdym rejonie pod koniec roku (kwiecień – maj), 1—2 dniowa, obowiązkowa dla wszystkich nauczycieli, obecny wizytator rejonu i dyrektorzy. Program:

Ustalenie tez na konferencję okręgową,

Omówienie osiągnięć oraz specyficznych zagadnień rejonu.

c) Konferencje grupowe-zespołowe. Odbywać się będą bez ograniczenia, wedle potrzeb. Program:

Praca metodyczna, naukowa, referowanie prób, eksperymentów i t. p.

5. Wyjazdy Kierowników Ognisk i Grup w teren.

Skierowuje wizytator, jeśli uważa wyjazd za konieczny, albo też na prośbę dyrektora wzgl. nauczyciela.

SPIS KSIĄŻEK

nabytych przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną przy K. O. S. Wil. w Wilnie w maju, czerwcu i lipcu 1937 r.

Pedagogika dydaktyczna.

Biernakiewicz T. Nowe formy... ćwiczeń gimnastycznych. Kraków 1937.
Bujak F. Dwa przyczynki do historji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1901.
Bujakowski Z. Dwa pedagogiczne traktaty polskie XVI—XVII w. Kraków 1914.
Chrzanowski T. Posiew Komisji Edukacyjnej. W-wa.
Fisher D. L'éducation Montessori. Paris 1921.
Informator szkół zawodowych Okręgu Szkolnego Wileńskiego. Wilno 1937.
Jasiński W. Światłocienie współczesnej pedagogiki. Poznań 1936.
Karbowiak A. Mieszkania żaków krakowskich w XIV—XVI w. Lwów 1887.
Klepacz M. Kierunki... we współczesn. szkolnictwie polskim. Katowice 1937.
Kopystiański A. Muzea Lwowskie, a nauczanie historii. Lwów 1937.
Kowalenko W. Jak urządzać wystawy szkolne... spraw morskich... W-wa 1937.
Kowalenko W. Możliwości... pracy kół Ligi Morskiej... Katowice 1937.
Kuszelewska-Rayska S. Zakładajmy Ogrody Jordanowskie. W-wa 1937.
Kwiatkowski Z. i Białas S. Kwalifikacje zawodowe nauczycieli. Lwów 1937.
Lenart M. Jak się uczyć? poradnik praktyczny... W-wa 1937.
Liskowicz Z. Środowisko domowe... Lwów 1937.
Młodzież o sobie — z działalności czerwonokrzyskiej. W-wa 1937.
Organisation de l'enseignement special. Genéve 1936.
Pamiętnik klasy im. Poniatowskiego Państ. XI gimnazjum we Lwowie. Lwów 1931.
Piotrowski C. Podstawy... odrębnego wychowania młodzieży... Poznań 1936.
Pohoska H. Dydaktyka historii. Wyd. 2-e. W-wa 1937.
Przewodnik świetlicowy VII. Świetlice szkolne. W-wa 1937.
Płaśnik J. Obrazy z życia żaków krakowskich XV i XVI w. Kraków 1900.
Réforme scolaire polonaise. Genéve 1934.
Roskwitalski J. Realizacja postulatów wych... programu religii. Pelplin 1936.
Séailles G. Demokracja i oświata. W-wa 1906.
Sopoćko M. Duszpasterz jako katecheta młodzieży wiejskiej. Wilno 1936.
Staniszewski W. Duszpasterstwo w szkole powszechnej. Zamość 1937.
Suchodolski B. Polityka kulturalno-oświatowa w Polsce... W-wa 1937.
Szmydt J. P. Bovet-twórca wychowania moralnego Lwów 1937
Szwed J. Wychowanie zawodowe w gimnazjum kupieckim. Wilno 1937.
Śliwiński F. Jaką wybrać szkołę-prakt. informacje. Lwów 1937.
Śliwiński F. Organizacja szkolnictwa w Europie... W-wa 1937.
Thonowa G. Nowy program języka polskiego w gimnazjum... W-wa 1937.
Truchim S. Szkolnictwo rumuńskie. W-wa 1937.
Uzdańska R. Trudności w nauce czytania i pisania. W-wa 1937.
Villey P. Niewidomy dobroczyńca niewidomych (Sizeraune). Poznań 1937.
Wittlinowa H. Atlas szkolnictwa wyższego. W-wa 1937.
Wymagania przy egzaminie państw. na naucz. szkół. średn. Lwów 1937.
Yoakam G. Ulepszanie zadawania szkolnego. Lwów 1937.
Zamoyska J. O wychowaniu. Poznań 1937.

Filozofia i psychologia.

Czeżowski T. Pozytywizm a idealizm w pojmowaniu nauki. W-wa 1936.
Döring W. Główne kierunki nowoczesnej psychologii... W-wa 1937.
Döring W. Praxis der Schülerauslese. Wien 1931.
Drzewiński S. Repetitorium psychologii... naucz. szkół powsz. Lwów 1937.
Drzewiński S. Repetitorium psychologii... naucz. szkół średn. Lwów 1937.
Hurtman B. Psychosocjologja człowieka przy pracy. W-wa 1937.
Hoene-Wroński J. Wstęp do filozofii matematyki. W-wa 1937.
Macewicz P. Wyniki badań psychotechnicznych... W-wa 1934.
Maske B. Pobudki i zasady etyki zawodowej nauczyciela... Szamotuły 1937.
Nietzsche F. Wędrowiec i jego cień. W-wa 1909.
Sopoćko M. Z zagadnień etycznych I. Wilno 1937.
Witwicki T. O reprezentacji-stosunku obrazu do przedmiotu... Lwów 1935.

D. c. n. w najbliższym N-rze Dz. Urz.

Zmiany w firmie „Sprzęt Szkolny".

Udziałowcami firmy „Sprzęt Szkolny" po przejęciu w kwietniu r. b. części udziałów, będących w posiadaniu Sp. Akc. „Nasz Sklep Urania", są obecnie wyłącznie pedagodzy — prof. Henryka Garlikowska, Dr Jan Natanson Leski, Dyr. Paweł Ordyński i Dr Feliks Różycki, co daje gwarancję, iż wytwórnia pomocy szkolnych będzie postawiona na należytym poziomie i pozwoli na dalsze uniezależnianie się w tej dziedzinie od produkcji zagranicznej.

Spółka „Sprzęt Szkolny" nabyła również warsztaty „Uranii", które pozostają nadal pod kierownictwem doświadczonego konstruktora w dziedzinie pomocy szkolnych p. R. Woltmanna.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł, kwartalnie 1 zł 50 gr. Cena numeru pojedyńczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. nr 703004.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł 80, 1/2 str.—zł 45, 1/4 str.—zł 25, 1/8 str.—zł 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego w Drukarni Artystycznej GRAFIKA, Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.